

Kong Christian den Femtes egenhændige Dagbøger,

udgivne efter Originalerne, med en Indledning, og et Tillæg
af utrykte Bidrag til denne Konges Historie,

af
C. Molbeck.

Man er i det nittende Aarhundredes historiske Synsmaader og i Betragtningen af Staters Regiering og politiske Omskiftninger, kommen meget tilbage fra tidligere Tiders System, efter hvilket man næsten gjorde Statens Historie til eet med Regentens, og derfor tillagde dennes Person en næsten ubegrændset Vigtighed. Dersom man deri undertiden gif over Fornuftgrændsen, og robede Mangel paa det dybere Blik i Verdensbegivenheders Udvikling og i Historiens indre Væsen: saa ere Noget i vor Tid igjen mere tilbøielige til den modsatte Overlighed, at betragte Regenters Personlighed som ganske ligegyldige Gienstande, deres Charakter og Privatliv som ubetydelige Factorer i det politiske Liv, og deres Indvirkning paa Statshistorien fra et alt for indskrænket Synspunkt. Dette er allerede i og for sig selv fleest eller mangelfuldt, siden det aldrig kan andet end være til Fordeel for Historien og Historiefriverens Stof, jo klarere og sikkrere den Forestilling er, han kan opnaae om enhver i det historiske Liv fremtrædende Charakter og Personlighed; da det netop er giennem denne Deel af Stoffet, at Fortællingen selv vinder det Liv og

den Beskuelighed, som uheldigviis flere andre Landes Historie have forud for den danske, der i det hele er saa fattig paa det biographiske Stof. Det behøver desuden neppe engang at fremhæves, at jo mere uindskrænket Magt Statsforfatningen giver en Monark, desto mere maa hans Person og Character, om endog ingen udmærkede Egenskaber tilhørte begge, gribe ind i at afgjøre, med meer eller mindre Bevidsthed og Frihed i Handlingen, mangfoldige betydende Tildragelsers Fremgang og heldige eller uheldige Udsald, og i at bestemme baade Staters og Nationers Skiebne. Det er derfor kun vrang- og indskrænkede Meninger, som vor Tids uhistoriske Demotrater nu og da ville gjøre gjeldende: at Fyrster i Historien ikke betyde meer, end private Personer; at deres Levnet og Handlinger ikke have mere Krav paa Opmærksomhed, end disses; og at den Opmærksomhed, Historiefriberne ere tilbøielige — men ogsaa ofte nødsagede og forpligtede — til at henvende paa Fyrsternes daglige Synter, deres private Levemaade, Tilbøieligheder og Svagheder, deres nærmeste Dngivning, Indlinger, Fortrolige, m. v. kun er Virkning og Uttring af en forældet Beundring af Diademets og Thronens Glans.

I øvrigt maa man sige, at der er kun ringe Udfigt til at dette Slags forsøgte Nedsættelse af Fyrsternes personlige Betydning i Historien saa hastig vil faae Indgang i vor europæiske og monarchiske Verden. Endogsaa den Nyfgenheds Instinct, som alt for gierne søger at tilfredestilles, hvor Leilighed gives til at erfare noget af en eller anden hidtil skult Kilde om en nogenlunde bekiendt regierende Fyrstes, eller om en berømt Statsmands, en mægtig Ministers, en indflydelsesrig og intrigerende Maitresses, eller nogen anden offentlig og politisk Characters Personlighed og private Levnet: er i en deel Tilfælde virkelig meer, end den seer ud til at være. Den er ikke blot Virkningen af en tom og frivol Nyfgerighed; den

er sig, om endog kun dunkelt, bevidst, at saadanne Individuer have havt meer eller mindre Indflydelse paa hele Landes og flere Generationers Skiebne, og saaledes deeltaget som virkende Kræfter i de store Bevægelser, ved hvilke Tiderne og Historien fride frem i deres ustandselige Kæmpegang; og selv hos disse Individuer lader Personligheden sig ikke stille fra Charakteren, eller de mennekelige Egenskaber, gode og slette, private Tilbøieligheder, Egenheder og Svagheder, ganske isolere fra Individets offentlige Liv og historiske Virken.

Det gaaer med de historiske Kilder, i Henseende til Fyrsters og Regenters Personer og deres Privatliv, ligesom i Stats- og Folkhistorien: de flyde undertiden rigeligt og næsten overflødig, undertiden ganske svagt og utilstrækkeligt. Det sidste er Tilfældet i vort Fædreland, ikke blot med en stor Deel af vore Kongers, men med mangfoldige andre, i vor Historie fremtrædende og handlende Individers Personlighed og Charakter. For at blive ved det Oldenborgske Kongehus, der snart har fuldendt sit fjerde Aarhundrede paa den danske Throne: saa er det dog kun de færreste af denne Stammes femten Konger, om hvis Person og Charakter Historien har efterladt os Stof til et fuldstændigt og klart Billede — en Mangel, som baade bliver forklarlig, og mere følelig, ved vore Konger fra Frederik III. af; da endog disses politiske Historie endnu trænger til sin første Bearbejdelse fra Grunden, med et ordentligt Kildestudium, og med Historicriverens sande Kald og Talent. — En af de første Fordringer til denne bliver da, at han maa være hævet over den fra Slutningen af det 18de Aarhundrede mere om sig gribende falske Tendents, at ville skrive et tusindaarigt Kongeriges Historie, og det endogsaa under den absolut monarchiske Statsforfatning, efter demokratiske Principer og Forudsætninger, eller efter Dagens omskiftende, snart republicanke, snart constitutionelle, eller radicale og statsopløsende Tendents.

Disse, anvendte paa Historien, ere i sig selv kun Vidne om, hvor langt Vedkommende endog ere fra at have gjort de historiske Studiers første Coursus, fra en dybere Grund, i et større Omfang end blot Fædrelandets Historie, og efter andre Kilder til denne, end ufuldstændige trykte Samlinger, hvormed man nu i meer end et halvt Aarhundrede har ladet sig nøie, eller drevtyggende Lærebøger og afgjorte Partiskrifter.

Til de sidste maa vi omtrent henregne den Forfatters samtlige historiske Arbejder, som i det 18de Aarhundredes sidste Decennium bl. a. tog sig for at ville behandle Christian den Femtes og Frederik den Fjerdes Historie. Hvad i Særdeleshed den førstnævnte Konge angaaer, da er den i sin Tid meget læste Bog om ham af Niegels lidet meer end en chaotisk forvirret Blanding af forskiellige samlede Materialier (hvoriblandt ogsaa adskilligt til Frederik den Tredies Regieringshistorie) med en overstrømmende Flod af Declamationer og halvfogte republicanske Glosser, krydrede med Bitterheder i en stieldende Basquiltone, eller med indtil Bæmmelse gientagne personlige Sarskæmmer og Beskyldninger, i Stedet for factisk Beviisførelse. — Vi ville her i øvrigt kun opholde os ved det ene Punkt, at ogsaa til Bedømmelsen af Christian den Femtes personlige Charakter, Tænkemaade og Evner, saavel som hans Regentvirksomhed fra forskiellige Sider, er Niegels overhovedet en upaalidelig, forvirret, undertiden sig selv modsigende Kilde. Det er vanskeligt, eller næsten umueligt, af denne Forfatters, i sonderskaarne Fragmenter splittede Fremstilling at faae noget som helst tydeligt og samlet Billede, enten af de gode eller flette Sider i denne Konges Regiering. Men da Niegels overalt ødler med de sorteste Farver, og knap omtaler en eneste Mand af nogen Betydenhed under Christian V. anderledes, end som en uduelig og uvidende, eller hovmodig, vindesyg, ødsel og i andre Maader moralsk fordærvet Person: saa gior hans Historie

ikke sjelden en Virkning, netop modsat den, Forfatteren tilsigtede. Man ledes uvilkaarlig til Mistanke om, at Alt i Virkeligheden dog ikke kan have været saa slet og udselt, som det fremstilles. Den i høieste Grad usfordelagtige Skildring, som gives af Danmark og den danske Stat under Christian V., og hvorefter man kun maa tænke sig, at alting i Landets indre Bestyrelse, og i Statens politisk Stilling, var i den største Forvirring og i yderste Afmagt, efter Griffensfeldts Fald: modsiges dog, i det mindste for en Deel, af den virkelige Tilstand, naar den opfattes efter andre og flere Kilder, end dem, Niegels har benyttet — i det mindste benyttet til sit Brug, og efter sin Hensigt.

Vel er det uden Tvivl kun alt for vist, at Christian den Femtes tredive Aars Regiering langt fra ikke var i Stand til at læge enhver Brøst og Svaghed, som de, Statens Kræfter og Landets Marv fortærende Krige 1643—45 og 1657—60 havde efterladt sig, og hvis Folger sporedes hos Landalmuen og i Agerbruget endnu ved og efter Kongens Død. Det er heller ikke mindre vist, at Christian den Femtes egne Krige, efter Griffensfeldts Afgang, førtes deels uslygt og uheldigt, deels mere til Fordeel for fremmede og allierede Magter, end for Danmark; og at det for en stor Deel var disse Krige, som i en Periode, hvor Landets indre Tilstand snarest trængte til en dyb Fred, medførte de vedvarende eller altfor hyppigt fornyede Paalæg og Skattebyrder, hvis Tryk kun blev alt for føleligt og udsugende, baade for Almuen og de øvrige uadelige Stænder. Heller ikke kan det blive skint for et Blik, der trænger dybere ind i vor indre Histories Kilder, at en Slappelse og Stagnation, om ikke Tilbagegang, i Landets nationale Velstand og den indre Statsrørelse, synes i flere af dennes Grene at være tydelig nok under en stor Deel af denne Konges Regieringstid; ligesom det er afgjort, at Tilbagegangen er endnu

mere aabenbar i videnskabelig og literair Cultur, saa vel som i Spogdannelse. i Sprogets Nationalitet, i Smagens og Konstens Regioner. Danmark stod heri vel ikke særdeles meget tilbage for Tydskland, i hvis Spor det saa længe har gaaet; men desto mere for Frankrige og andre sydeuropæiske Lande.

Til disse og andre Skyggesider horer ikke mindre den, med det gamle nationale Aristocraties stærkt fremskyndte Svindsot og udøende Standsmagt, i lige Forhold stigende Indvandring og Stiftelse af en nyere tydsk Hof- og Herregaards-Adel, med dennes vorende Indflydelse, og med dens, Landets Grundkræfter i den agerbrugende Stand udsugende Berigelse.

Vi tør, paa Grund af alt dette, heller ikke negte, at en Bog, som, da den udkom og endnu længe efter, gjorde overordentlig Opsigt og et dybt Indtryk, den engelske Minister Robert Molesworths berømte „Fortælling om Danmark, som det var i Maret 1692“, — ved Siden af en Deel Urigtigheder, Feil og falske eller stieve Anstuelser, saaledes som en med Nationen og Sproget ubekjendt og med en god Deel engelsk Genfjendighed belempret Fremmed, ikke kunde undgaae samme — dog indeholder meget, som bærer Sandheds og Virkeligheds Brag. Molesworths Bog er overhovedet skrevet med ulige større Indsigt i Statskonst og Statsvidenskab, og større Talent, end det, Riegels lægger for Dagen i sin saakaldte „Femte Christians Historie“; den har tillige det Fortrin for denne, at være læselig, tiltrækkende og lærerig, selv den Dag i Dag, og har i det mindste den Beskaffenhed, at vi meget lettere, ved Hielp af et grundigere historisk Studium, kunne blive i Stand til at skielne og erkende, hvor Molesworths har Ret, og hvor han feiler og skriver med Fordom eller Partisthed: end vi kunne udfinde de Stumper og Stykker af Kiendsgjerning, historisk Sandhed og paalidelig Efterretning, der skule sig i et Ufere af stodesløs og affastet Beretning, eller af den

subjective Galdesyges Overdrivelser, tilligemed vilkaarlige Forudsætninger og antagne, men ubeviste Beskyldninger, som næsten udgjøre det hele Grundstof hos Riegels.

Man kan ogsaa ret vel iagttage alle hine Skyggesider ved Christian den Femtes Tid og Regjering, og lade dem med rolig og streng Sandhedskjærlighed fremtræde i en historisk Fremstilling, uden at formørke det hele Billede saaledes, at al Colorit forsvinder, eller alle Sandhedsfarver, de dunkle med de lysere, tabe sig i det Uffikkerhedens og Upaalidelighedens Skyggemulm, hvori en selvfiær, partiisk, eensidig og avindsfyg Fortæller kan indhylle al Historie. Det gaaer saadanue ligesom deres Antipoder Panegyristerne; ved at rose Alt, roser man intet; og de, som ikke have Sind og Udtryk for andet end Dadel, opnaae omfædder ikke meer end Mistro og Bantro til deres Sanddruhed. Det gif ogsaa tilveels Moleworth saaledes i sin Tid. Man var ikke vant til en saa skarp og hensynsløs Tone, og den hele, fra Grunden dablende Tendents, som udtaler sig i ethvert Capitel af Bogen, gjorde det lettere for dem, for hvilke en saadan Skildring kom meget ubeleilig, at giøre den mistænk for almindelig Partisthed, Overdrivelse og Usandsfærdighed, hvilket ingenlunde er dens Charakter. Man vil tværtimod overhovedet finde Moleworth langt mere moderat og billig, end Riegels; og man overrastes næsten ved, at en Forfatter, som vist nok ikke skrev i godt Lune, eller i den bedste Stemning mod det danske Hof under Christian V.¹⁾ dog f. Ex.

¹⁾ Moleworth, om hvis Minister-Insolents, som han yttrede et Par Gange i Voldsomheder og Overfald, han lod sine Føtt begaae med Kongelige Jagt- og Veibetiente, man har Viensbyrd, fortalles (i Fortalen til «Denmark vindicated») at han i den Anledning 1662 forled det danske Hof uden Affkedsaudients hos Kongen, som var alvorligt opbragt paa ham, og at han siden unddrog sig fra at vende tilbage til Danmark. Denne Beretning stemmer ikke ganske overens med Kongens egen Optegnelse, den 15. Jun. 1692: «Tog den »Engelske anvoje Molisvort sin affkedh audiens, Bannetted, for att

omtaler Lovgivningen, Retspleien, Politiet, og flere Indretninger i den indre Statsstyrelse, endog under Sammenligninger med sit eget Fædreland, i meget berømmende Udtryk.

Man har vanskeligt ved at finde noget Spor til en saadan Retfærdighedsfølelse hos den omtalte danske Forfatter. Derimod er Kiegers, midt under alle de Declamationer og Straffetaler, som han lader udstrømme mod Christian V., dog til visse Tider snarere gavmild, end karrig i at rose hans Charakter, og undskyldte det meste af hvad han selv bittert dadler ved denne Konges Regjering, enten med hans Godmodighed og godtroende Tillid til Andre — eller

»reise til Kong Wilhelm og Saa til Irland hos Sit gods paa 4 a
»5 Maanederstid, Jeg gaff hannem hilsende med, og forsikring aff
»affection, for hans herre.« D. 13. Sept. 1692 omtaler Kongen, at
han ventede en ny Minister fra England. — 1694 udgav Molesworth
sin »Account of Denmark« som i samme Aar udkom 3 Gange, og
en 5te Udgave endnu 1745. At Ministeren »for en stor Deel havde
faaet Materialerne af en banquerotteret hamburgsk Røsbmand, ved
Navn Schott« (S. J. W. Schlegels Statistik, 1. S. 94.) kan
maaſkee tildeels være sandt; men fra en saadan Kilde kunde Mo-
lesworth umuligen hente alle de noiagtige Efterretninger om den
danske Etat, han meddeleer; og Bogen tilhører ligefuldt ham selv.
Den danske Regjering led allerede 1694, med Hjelp af den danske
Præst i London Jøer Brink, en Gicndrivelse («Animadversions on
a pretended Account of Denmark») forfatte ved en Engländer
Will. King. At Schlegel kalder denne Bog »færdedes vel streven«,
rober kun liden kritisk Evne. Gicndrivelsen er i det Factiske (med Anta-
gelse af Molesworths Uvidenheds-Feil i enkelte Omstændigheder) meget
svag; men ikke uheldig der, hvor den f. Ex. i Fortalen »**To Mr. M.** —«
(Molesworth havde ikke nævnt sig som Forf.) kan anvende polemisk
Satire eller Spot, som Bogen hist og her ogsaa giver Anledning til.
— At Molesworth, uagtet hans for en Diplomat vist nok ikke meget
befindelige Adfærd, derfor, (selv under Dronning Anna) ikke blev ilde
anset hos sin Regjering, viser ikke blot (i Følge Schlegel, l. c.)
Christian den Femtes Klage ved det engelske Hof, som blev forgiøves;
men ogsaa Molesworths senere Forfremmelse. Han blev Pair af
Irland (16. Jul. 1716) og døde i Mai 1725 som Viscount og
Baron af Philipstown. (*Original Works of Will. King.* London
1776. T. I. p. 37. *J. Burke Dict. of the Peerage of the Brit.
Empire.* 1. Ed. Lond. 1832. II. 175.)

ved at lade først hans Opdragere, siden hans Fortrolige, hans Raadgivere og Ministre, bære Skylden for alle Feil og Svagheder i hans Regjering. Heri ville vi ikke engang gaae saa vidt som Riegels; thi Konger og Fyrster have meget at forsvare af det, de lade skee, eller det, de overlade Andre at udføre. Det hører overhovedet ikke allene til Fyrsternes funkt for almindelige Svagheder, men ligesom til deres Natur, at de næsten altid, enten af gode Grunde ere nødsagede til, eller ved Magelighed, Bane og aandelig Slappelse ledes til, langt mere at ville see med Andres Dine og here med Andres Dren, end anstrenge sig for at bruge deres egne; og at de, med al deres formeente uafhængige Magt og Myndighed, sjældent nok ere i Stand til at handle med egen selvstændig Villieskraft og Frihed. — Vi ville imidlertid ikke undlade at bemærke den Omstændighed: at selv Molesworth, hvis Navn i sin Tid hos det absolut-monarchiske Hofparti næsten blev eenslydigt med en Pasquillant, og som vist nok allermindst lagde an paa, eller havde Attraa til at ville see nogen Ting i og ved Danmark, eller nogen Person eller Stand, i et forskionnet Lys, omtaler og karakteriserer Christian den Femte selv paa en langt gunstigere og fordeelagtigere Maade, end enhver vil tænke sig, der allene kender den engelske Forfatter af det onde Ny, der længe gif af hans Bog, som en afgjort Pasquil og Satire over Danmark, og over denne Konges Regjering. Endog halvandet hundrede Aar efterat Molesworth skrev, og nu, da hans Bog saa godt som for Enhver i og udenfor Danmark knap er kiendt af meer end Navnet, er hans samtidige Charakteristik af en dansk Konge, med hvem han i tre Aar stod i hyppig umiddelbar Berøring i Statsfager og ved Hoffet, mærkelig nok til at vi troe her at burde meddele den i Oversættelse. Den udgaaer fra en Mand, der unegtelig, ved Siden af nogen Nationalstolthed og Overlegenhedsfølelse, ligesom ved Siden af et Slags Bitterhed og Merositet mod Hensyn paa den danske

Regjering, maaskee tildeels fremkaldt ved mindre behagelige personlige og diplomatiske Forhold i Danmark, har eiet en god og skarp Jagttagelsesevne; og denne Charakteristik udgjør saaledes et samtidigt historisk Vidnesbyrd, som ikke bør oversees af Nogen, der vil gjøre sig bekendt med, sammenligne og studere Grundfilderne til denne Konges Historie.²⁾

*) „Den nærværende Konge af Danmark, Christian den Femte, (som den 15de April 1692 indtraaede i sit 46de Aar) er kun af Middelstørrelse, snarere mager, end legemsfyldig, men vel proportioneret og stærkt bygget; hans Ansigtserve er stærk rød *); han bærer en sort Paryk; Trækkene i Underdelen af hans Ansigt ere ikke ulig Kong Carl den Andens; hans Constitution har været meget haardfør, udholdende og i Stand til at taale enhver Art af Anstrengelse; indtil han nu paa nogle Aar har høvt Anfald af Gigt, og derfor har holdt det for bedre, at indskrænke umagelige Legemsøvelser og Bevægelser; særdeles da Fredstiden gjør det mindre nødvendigt, at underkaste sig Besværligheder, som han endnu kunde, og vist ogsaa vilde taale, naar det behøvedes. Hans Dragt er i Almindelighed simpel, (modest) men pyntelig; han viser sig sjelden ved nogen Cour enten med Hat eller Handsker, men derimod altid, efter tydsk Skik, med en forsvartlig Kaarde ved Siden.

• Hvad hans Egenstaber angaar, da er han en Fyrste af særdeles Medsidenhed og Godmodighed **); maad beholdende (temperate), naar man vil see hen til Landets Brug; ikke overdaadig enten i Spise eller Drik, og i de senere Aar meget sjelden henfalden til nogen Uorden. (very seldom making any debauché.) Hans Riærligheds-handeler have været saa, og i dem har han vist megen Venlighed. Han er gudfrygtig, som en Fyrste bør være det, uden at laxe for (doting on) sin Geistlighed, skiondt denne synes at tilbede ham; af egen Tilboelighed en Elsker af Respekt og Moderation; men ofte behersket (over-ruled) af dem blandt hans Omgivning, hvem han overlader hele Bestyrelsen af Sagerne; eftersom han hverken elsker,

*) „His Complexion is sanguine.“ Det kunde ogsaa bemærke: „hans Temperament er sanguinist“; men efter Contexten synes den ovennævnte Mening at ligge i Ordene.

**) Dette Vidnesbyrd af Mole's wortb, der ialt ikke synes at stemme med Christian den Femtes bekjendte Tilboelighed for Hof-Ceriquette og Rangforordninger, bekræftes iøvrigt af de Traditioner om denne Konges Hellesyneth, bl. a. hos Niesenhavns Borgere, som Suhm har optegnet. (Saml. Skifter XII. S. 11.) Der hedder det ogsaa: „I Niesehuset, hvor han daglig kom, kunde Endver tale med ham“ og „Gamle Mænd have fortalt mig, at Kongen talte med Endver, som var tilstede ved Courten.“ Dette svarer heller ikke til Mole's wortb's Beretning ovenfor.

Derjom vi imidlertid i dette Tilfælde, efter Synsmaader, som ved Molesworth, Kiegels, Baden og Andre ere blevne almindelige, ville tænke os Christian den Femte som en reent uselvstændig, villieløs, kun i sine Indlingers Ledebaand gaaende, i Dorffhed og Uvirkfomhed hendsende Regent, tage vi dog uden Tvivl for en Deel feil; og et afgjørende Beviis for det Modsatte foreligger i det mindste i det sidste Decennium af hans Levetid. Derjom Tiden havde været endnu noget senere, da havde man kunnet tænke sig, at begyndende Svagelighed som medførte nogen Forandring i Kongens Levemaade, og bragte ham til at føre et mindre bevæget, mere stillestående Liv, allene var Grunden til en større Regieringsvirkfomhed hos Kongen. Men i Aarene 1689—1694, var det dog endnu ikke disse Grunde allene, som kunde give ham Smag for en Syssel, der

„eller har Talent til Forretninger (because he neither loves, nor has a genius for business). Han taler lidet, undtagen til sine „Ministre, og umiddelbare Betiente; men giver dog ogsaa Andre af „Leilighed og Opmuntring til at tiltale ham, enten ved at sætte Med „i dem (emboldening thom) ved et venligt Smil, eller ved at nærme „sig til dem. Han forstaar tre Sprog, foruden sit eget, nemlig Tysk, „tydsk, P lattydsk og Fransk, hvilke han ved forekommende Leilig- „hed taler med megen Lethed. Han er ikke bleven opdraget til noget „Slags Lærdom; men er dog særdeles Elsker af Geographien, og af- „drig mere fornøiet, end naar man bringer ham et nøiagtigt Kort over „et eller andet Land, eller en Grundtegning af en Fæstning.
 „Han besidder et oienfønligt og utvivlsomt personligt Mod, hvilket han „ofte har beviist i den sidste Krig med Sverrige. Med eet „Ord, han er en meget mild og naadig (gracious) Tyrsk, elsket snar- „tere, end hyltet med Værfrygt (reverenced) af sit Folk, som har „følelsen af, at den nærværende Regieringsform, under en streng Konge, „vilde være utoalelig. Hans Motto er: Pietate & Justitia; og hans „Underfaatter have virkelig den Tre, at det er hans fulde Attraa at „bevare disse Egenskaber, og at alle Byrder (hardships) som falde „paa dem, oprinde fra hans Ministerium. Derfor klage de mere over „det han tillader, end over hans egne Handlinger, tillægge alle de „Trængsler, som de maa taale, hans alt for føielige Sind og de „Mangler i deres nærværende Statsforfatning, som ikke have deres „Nodvægt i Kongens Opdragelse.“

i Kongens tidligere Regjeringsaar var ham fremmed, og hvis første Anledning maaskee kan have været ganske tilfældig.

Hvorledes det endog hermed har forholdt sig, saa erfare vi af de endnu bevarede Originaler, at Christian V., som det synes fra Marts Maaned 1689, har begyndt at ville i dertil indrettede Skrivcalendere optegne hvad han fandt værd at bemærke og erindre, Stats- og Regjeringsfager vedkommende, baade i de indre Anliggender, og i politiske og diplomatiske Forhold til fremmede Magter — det sidste med en fiendskelig Forkiærlighed, og med en efterhaanden (i de tre Aar 1689, 90 og 91, og senere endnu mere) vorende Overvægt i Udsørlighed og Orden. Derimod ere saadanne Optegnelser, som allene eller nærmest berøre Kongens Privatliv, Hoffet og dets Forlystelser, Kongens daglige Sysler, Dmgang og Udspredeiser, eller andre Hverdagsoptrin og ubetydelige eller smaalige Omstændigheder, forholdsviis hverken ret mange eller omstændelige. Dog kan man sige, at Jagten, som en herskende Lyst og Lidenskab hos Christian V., gjør nogen Undtagelse herfra. Det synes som han temmelig fuldstændigt i de første Aar har optegnet, i det mindste enhver af sine Parforce-Jagter, hvor de fandt Sted, og hvorledes de løb af. Andre Forlystelser omtales kun sielden; Optegnelser af personlig Natur, eller Bemærkninger over Individier i Kongens fortrolige Dmgangskreds, m. m. forekomme saa godt som aldeles ikke; ligesaa lidt noget om Kongens private Udgifter, Foræringer ell. desl. Her fattes saaledes det allermeste af det Slags Detail af Privatlivet og mange af dets Ubetydeligheder, der optager megen Plads i Christian den Fierdes bekiendte Almanacker, men ogsaa bidrager meget til at give dem et karakteristisk Præg, og til at oplyse denne Konges mærkværdige og eiendommelige Natur.

Ligesom jeg anseer det for rimeligt, at Christian den Femte først ved den ovenfor angivne Tid er kommen paa den

Tanke, at ville føre en saadan „Journal“ eller Dagbog for sig selv, saaledes er det tydeligt nok, at Kongen, ved at fortsætte disse Optegnelser, har faaet mere Lyst og Øvelse, en større Interesse, og mere vedholdende Flid, i at udføre dette Arbejde. Fra sin Begyndelse giendriver det i øvrigt ogsaa den ugrundede Tradition: at Christian den Femte, foruden andre Ting, hvori hans Opdragelse eller Dannelse var forsømt, heller ikke skulde have lært saameget Dansk, at han kunde tale og skrive det Folks Sprog, til hvis Konge Fødselens Arveret havde kaldet ham³⁾. Saameget see vi nu her, at fra den første Dag, han har begyndt sin Journal, til den sidste, fra hvilken man har en saadan Optegnelse med hans Haand, (29. Dec. 1696) har han ført disse Bøger paa Dansk; og det er høist sieldne Undtagelser, naar han ved en eller anden Leilighed falder ind i det tydske Sprog; at han i begge, fra Orthographiens og fra Stilens Side, har været omtrent lige udannet og uøvet: kan man vel skionne. Saa yderst ucorrect imidlertid hans Skrivebrug er i franske, tydske og andre fremmede Ord, ligesom ogsaa i Personers og Steders Navne: saa vil man dog ei kunne andet end tilstaae, at Kongens Udtryksmaade i Dansk forholdsviis baade er den mindst feilagtige,

³⁾ I sine „Charakteristiker af de Oldenborgske Konger,“ 1809, S. 170, gjør G. L. Baden det tvivlsomt, baade om Christian V. i yngre Aar kunde tale Dansk, og om „han var det danske Sprog saa mægtig, at han kunde skrive det“; ja endog saa, om han egenhændigen havde skrevet de bekjendte, allerede 1792 trykte Resolutioner, indskrevne i Rensetammerets Deliberationsprotocol. (Ny Saml. t. den D. Hist. I. S. 29—50.) Endnu 23 Aar sildigere (1832) skriver Baden i sin Danmarks Historie, (V. S. 214, 15) at „der ikke taltes andet end Tydsk ved Christian V. Hof, og at Kongen selv end ikke forstod Dansk.“ Om det første er det ikke let at afgjøre, hvorvidt det Danske var aldeles fortrængt, og det Bidske bliver vel, at der taltes meget eller mest Tydsk; det sidste maae nu, end mere end før, sættes i Classe med meget andet løst, halv sandt eller fabelagtigt Nygtetstos, som er optaget i den anførte Historie.

og den, han har brugt med mest naturlig Færdighed. Om Stil kan der heller ikke egentlig være Tale i laconiske Dagbogsoptegnelser; grammaticalske Feil ere i det hele langt mindre talrige og stødende, end de orthographiske. Vilde vi derimod tale om Aand eller Charakter i Christian den Femtes Dagbøger, da er den overhovedet mere eensformig tor, officiel, eller diplomatisk kold, og henvendt mod Politikens Sphære, end den røber nogen Tilstand, Følelse eller Affect, nogen Bevægelse eller Forandring i det indre Liv, hos den kongelige Forfatter. Vi kunne udtrykke det med færre Ord: Disse Dagbøger have en langt mere objectiv-historisk, end subjectiv-biographisk Charakter. Enkelte Træk af den sidste ere derved dog ikke ganske udelukkede. Man finder saaledes et og andet Spor til den Bigtighed, Christian den Femte som Konge har sat paa Etiquette og Rang; og det kan vel forekomme os, som vi af Dagbogernes Indhold og Tone umærkeligt modtage et vist Indtryk af den nye monarchiske Heiheds Glans, Stivhed og Isolering ved Hof-Ceremoniel, og ved en dertil svarende Gradation i Fornemhed, i Rangens laante Anseelse, og i Blandingen af ydmyg Underdanighed imod den Heieste og Heiere, med tom Stolthed eller forfængelig Rangsyge; hvilket Alt tog sit Udspring fra den efter 1660 begyndte, men egentlig under Christian V. udførte Omdannelse af Hoffet og Hoflivet, ligesom af den fornemme Verdens Tone og Levemaade i Danmark. Det er bekendt nok, at Ludvig XIV. og hans Hof maatte tiene til Mønster for denne Omskabelse; men ligesaa, at der i Copien efter Paris og Versailles blandede sig en god Deel tydsk Stivhed, Smagløshed, Rangsyge og prunkende Adelsstolthed. Hermed tabte sig meer og mere de saa Rester, som endnu vare tilbage fra den, uagtet Aristokratiets overveiende Magt og Myndighed, giennem det 16de Aarhundrede, og endnu under Christian IV. herskende Dan sk e d og nationale Jævnhed i Sprogets

Charakter, ligesom i det selskabelige Livs og Stændernes Forhold. I Christian den Femtes skriftlige Udtryk er dog Danskheden, i sit ældre Præg, endnu ikke reent borte; men den er stærkt opblandet med det Isæt af fremmede Ord, (franske især) som allerede vare i fuld Gang og Mode.

Der findes endnu en anden, fra Calendarne eller Dagbøgerne for 1689 — 1691 forskjellig Glæse af Christian den Femtes skriftlige Regjerings=Arbejder af saadan Art; nemlig Kongens, med Aaret 1692 begyndte, vidtloftigere Dagregister (som vi ville kalde dem) over alle Forretninger og Forhandlinger med fremmede Statssendebud, ligesom med de kongelige Ministre og i det siddende Statsraad, eller „Geheime = Conseil;“ over Kongens udenlandske og diplomatiske, saavel som over hans private Brevverling; over skriftlige Resolutioner, Befalinger og Anordninger, vedkommende den indre Statsstyrelse, saavel i de civile som i de militaire Departementer; og saaledes, kunne vi sige, over alle Kongens umiddelbare Regjeringsstykker, eller hans hele Regentliv. Det viser sig allerede strax af det første af disse kongelige Haandskrifter for 1692, (som udgior et Bind paa 170 Blade i Folio) hvis Titel og Overskrift er „*Memorial og Jurnal. Gud giffue Lykke, Naade og Sundhed*“, at Christian V. fra dette Aar har foretaget sig at føre sine Dagbøger efter en anden Plan, med ulige større Reigtighed, Omfang og Fuldstændighed, end i de ovenfor omtalte Calendarer ⁴⁾. I øvrigt viser den for begge Slags Dagbøger fælles Titel, at de senere og vidtloftigere dog kunne en Følge af Kongens mere udvidede Idee, eller af den større Lyst, som Dvelse og Færdighed har givet ham til Dag for Dag at nedskrive sin Regjerings Arbejder. Der kan ikke

4) Disse ere dog ikke indrettede og linierede for Maanedes og Dage i Aaret; men en lille, skreven Calendar i Sebezformat er indfæstet foran i Bogen.

være Tvivl om, at den anseelige Foliant for 1692 ligesom slutter sig til den mindre Dagbog i Quart for 1691, hvilken dog allerede er langt rigere paa Indhold og mere omstændelig i de optegnede Data og Begivenheder, end de foregaaende Calendere for Aarene 1689 og 1690.

For Aaret 1693 har Kongen ligeledes fortsat sin Aarsbog efter den større Plan, med samme Titel³⁾ og i Folio-Format; men med en heelt forandret Indretning. Dette Aars Optegnelser have ikke mere Formen af en uafbrudt fremløbende og sammenhængende Dagbog; men Kongen har indeelt dem for enhver af Aarets Maaned, efter deres forskjellige Gjenstand, i flere Rubriker. Disse forekomme f. Ex. for dette Aars Januar Maaned i følgende Orden:

1. Keiserlige Hof. Reichstag. Spanien. Portugal.
2. Frankrig. Sverrig.
3. England. Holland.
4. Sachsen. Brandenburg.
5. Zelle og Hanover. Wolffenbüttel. Münster. Hessen.
6. Polen. Moskou. Mecklenborg og Stæderne.
7. Plöen. „Vor Hertug af Wirttemberg“.
8. Cancellie, Justits og Politie. Militair (til Lands og Vands).
9. Kammerfager. Finants. Udskilligt.

I de følgende Maaned er Ordenen af de fremmede Stater og Fyrster ikke altid ganske de samme; og undertiden ere andre og flere af Tydsfflands mindre Fyrster opførte i een Rubrik, naar nogen Forhandling er foregaaet med disse. De indenlandske Rubriker vedblive at være de samme for alle Maa-

³⁾ Den findes skrevet paa et fra Bindet adskilt Pergamentblad paa følgende Maade:

„Gud Giffue Os Lyck, Raade og Sundhed,
Memorial og Jurnal for Anno 1693.“

neder; og den hele Indretning af Aarbogen har Kongen uden Forandring fulgt i det følgende Foliobind for Aaret **1694**. — Optegnelser, hans Reise og Privatliv vedkommende, forekomme nu og da under Rubriken „Udskilligt“; men i det Hele dog temmeligt sparsomt.

Fra **1695** indtræder den Forandring med de kongelige Dagregistre, at Kongen ikke mere egenhændigen har ført dem, men har ladet dem (uden Tvivl dog under sit eget Tilsyn) indføre i Bøger af samme Indretning, ved en betroet Cabinetssecretair, og paa Tydsk. Saadanne Registeres havees for A. **1695, 1696, 1697** og **1698**. I Kongens sidste Leveaar (1699) har rimeligviis hans betydeligt svækkede Helbredstilstand hindret ham fra at lade dette Arbejde fortsætte. I øvrigt ere de tydske Dagregistre, med Hensyn til den udenlandske Correspondence, diplomatiske Underhandlinger og indenlandske Breve, ført under samme Rubriker og paa samme Maade, som Kongens egenhændige; kun med den Forskiel, at hine overhovedet ere mindre karakteristiske, men derimod vel overhovedet noget mere udførlige, og robe den i Cancelliestil, og i at meddele Referater af Brevenes Indhold og af diplomatiske Underhandlinger, mere øvede Haand. — Foruden disse Dagregistre, har Kongen tillige ladet føre en egen „Journal“ for „Militair til Lands og Bands, saa og General = Commissariats Forretninger“ for Aarene 1695, 1697 og 1698. En saadan Journal mangler for 1696; hvorimod Kongen i dette Aar, i en dertil indrettet Skrivcalender (med Titel paa Siden af Bindet: „Journal. 1696“) har ført en egenhændig Dagbog, omtrent i samme Form og Stil, som de tidligste for 1689 = 91; men kortere, og med tomt Rum for de allerfleste Dage.

Af disse mærkelige og hidtil ukjendte historiske Kilder agter jeg, i nærværende Udgave, at bekiendtgjøre de egenhændige Kongelige Dagbøger for Aarene **1689, 1690, 1691,**

og 1696; de større og udførlige Dagregistre og Aarbøger for 1692, 1693 og 1694 derimod i en særskilt Bog; saaledes som deres Omfang og Størrelse giøre det nødvendigt. De her meddeelte Dagbøger aftrykkes i det Hele aldeles fuldstændigt, ordret, og uden mindste Forandring i nogen Ordform. Derimod er kun den hele Aargang for 1689, og enkelte Stykker i de øvrige (udmærkede ved Tegnet $\frac{1}{2}$), i Begyndelsen og i Slutningen af enhver saadan Dagsartikel aftrykte bogstavret, eller med Kongens egen Skrivemaade; hvilket vil være tilstrækkeligt for at giøre Læserne bekiendt med denne, efter som disse skriftlige Mindesmærker, fra en af vore Kongers egen Haand, kun meddeles som historiske Actstykker for Indholdets Skyld, ikke som Bidrag til den forværrede danske Orthographies Historie. Det bør endnu kun bemærkes, at i begge Tilfælde er den Regel under Afsskrivningen fulgt, at de latinske Bogstaver ere beholdte i ethvert Ord, hvor Kongen har benyttet disse.

Om Statens indvortes Styrelse under Christian den Femte favne vi endnu enhver, paa fuldstændig og omfattende Undersøgelse grundet Fremstilling. Hos Niegels kunne vi neppe, blandt den forvirrede Mæsse af uophørlig gjentagne Angreb, Sarcasmer, Beskyldninger, Anklager og Skildringer med de mørkeste Farver, udskille og frendrage enkelte Kiendégierninger og factiske Omstændigheder, som i den Henseende kunne give noget historisk Lys. Af Kilder og Materialier til Landets indre Historie under denne Konge er hidtil saa godt som intet ved Trykken blevet bekiendt; og ligesaa lidt er Personahistorien for denne Periode bearbejdet. Den danske Militairhistorie, og Krigsvæsenet til Lands og Vand, høre derimod til de mere bekiendte Partier af Christian den Femtes Regjering. Langt mindre kiende vi

til den hele Statshusholdning, og Finantsernes Tilstand. Af endeel Tegn og Omstændigheder synes det tydeligt, at Landets, særdeles Kiobstædernes Velstand forringedes, og at Folket trykkes haardt af Skatter; men det sees tillige, at Staten kunde bære betydelige Byrder, at Sømagten og Armeen holdtes i forsvarlig Stand — begge endog i et Forhold, der egentlig overstejrede Statskraften. Dette tyder i det mindste hen paa Orden i Finantsvæsenet, og en deraf udspringende Statscredit; ligesom vel ogsaa paa et ringere Maal i almindelig Udølsen med Statsindtægterne, end man maa antage efter det hele Indtryk af Riegelses Bog. Ogsaa Moslesworth beretter, at Finantserne i Tidsrummet mellem 1680 til 90, eller førend Ples kom til at styre dem, have været i Orden. Gielden var imidlertid kun lidt over een Million; og der gives Beviser paa, at Christian den V. ogsaa i denne Hoveddeel af Statsstyrelsen har villet selv vide Besked, og skaffe sig en overfløende Indsigt i Finantstilstanden.

Paa dette Sted er det kun min Hensigt at omtale eet saadant Bidrag, nemlig en Række af smaa Haandbøger, der indbefatte paa eengang et Slags ganske nøiagtig og vel ordnet militair og civil Statscalender, og et ligesaa fuldstændigt og nøiagtigt Finantsbudget over de faste Statsudgifter, med Undtagelse af Kongens særskilte eller Chatolcassee, om hvis Resourcer og Udgifter her aldeles intet forekommer; saalidt som noget Budget over de aarlige Statsindtægters Beregning og Beskaffenhed, eller over de uvisse Udgifter, f. Ex. til Krigsskibes Bygning og Udrustning, Fortificationsbeider, eller desl. Bemeldte smaa, til Kongens daglige Brug zjirrligt udfrevne Haandbøger, i Calendarform eller Sedezformat, ere bevarede for Aarene 1680—1690; nogle ere indbundne, andre have ikke havt andet Bind, end et Pergaments-Umslag efter Indheftningen. Disse Bind har Kongen ved nogle

aftaget, og nedlagt Bogen i Omflag af Papir; undertiden med Paastrift⁹⁾. Alle ere de imidlertid ikke lige omfattende i deres Indhold; kun Aargangene 1680—1683 indeholde tillige det omtalte Budget; de følgende allene den civile og militaire Embeds- og Lønningsliste. Det synes kjendeligt, at Haandbogen for 1681, og de følgende, ere noget fuldstændigere og noiagtigere, end den for 1680, som vel kan antages at være den første, Kongen har ladet sammendrage og udarbejde til sin Afømyttelse. — Jeg agter i et Tillæg at meddele et noiagtigt Aftryk af eet eller et Par Aars Statsbudget, efter disse interessante Calendere, ledsaget af flere Bidrag til Kundskab om Finantsernes Tilstand under Christian V.; og indskrænker mig derfor til at give en summarisk Udsigt over Bøgernes Indhold og Indretning; i det jeg her egentlig kun har villet nævne dem, som et Beviis mere paa Christian den Femtes personlige Deeltagelse i en af Statsstyrelsens vigtigste Hovedgrene.

Almanacken for 1680, som er den tidligste, indeholder saaledes: 1. Fuldstændige Navne- og Gage=Lister for den danske og norske Militair=Stat, efter de forskjellige Baa=benarter og Regimenter. 2. Lignende Lister over Sø=Stat ten, med Tabeller over hele Flaadens Skibe, deres Størrelse, Udmaalinger, Antal af Stykker, m. m. 3. Kammer=Regle=ment, eller Budget over Statsudgifterne, nemlig over alle „De=putatpenge“ (Apanager) og Lønninger, til Geheimeraaderne (20) samt 4 lønede Stats- og Landraader; endvidere til Cancellierne (det danske, tyske, norske, Glückstadtse og Oldenburgse), til Rentekammeret, Admiraltetet og Commerce=Col legium; endelig til Stiftamtmand og Amtmænd, Lands=

⁹⁾ Den tidligste for 1680, har paa Papiret, hvori den ligger indsvæbt, den Paastrift: „Hans Konget. Majest. liden Bog for Aar. 1680.“

dommere og Laugmænd, Amtsfrivere og Fogeder, Soldere og Soldbetiente i Danmark, Norge og Hertugdømmerne. 4) Hofrulle, eller Liste over samtlige Hof-Embedsmænds og Betientes aarlige Lønninger, lige fra Over-Hofmarskallen (Speckhahn, med 2500 Rdlr.) til Trompeterne (12) med 46 Rdlr. og Raquaerne (Kongens 14, Dronningens 6, Kronprindsens 4 og Prindsessens 1) med 118 indtil 25 Rdlr. om Aaret. — Under „Hof-Rullen“ er tillige indbefattet „Jægeriet“, samt Skovridere, Jægermestere og „Oberforstere eller Wildtmestere“ (med 100 — 200 Rdlr.) i Provindjerne. Den egentlige Jagt-Stat (hvoraf dog „Ober Jægermester Grev Reventlow bliver forfleged hos de Geheime Raad“, med 4000 Rdlr.) beløbe sig i Alt, for denne Christian den Femtes Indlingslyst, til 7112 Rdlr., hvoriblandt „til Jagthundene at underholde“ 1000 Rdlr., og „til Løve-Vogteren Mathias Laurson, i Lon 100 Rdlr.“; samt „Slagteren for Kiød til Løverne oc de andre Diur daglig 1 Rdlr. 6 Sk., beløber aarlig 386½ Rdlr.“ Efter „Jægeriet“ følger „Stald-Betiente“, fra Oberstaldmester Harthausen (med 1500 Rdlr.) indtil Staldknegte (34), Rideknegte og Forridere, (12) og 8 „Viløbere“ (med 60½ Rb. og 51½ Rb. aarlig.) Lønninger til hele Staldetaten, (foruden Kronprindsens Stald og Stutterierne) iberegnet Beslag (i A. 1681) til 186 kongelige Heste i Rdestalden og 98 Karreet- og Rustvogn-Heste, samt 100 Rdlr. „til Arznie i alle Stalde“, udgiore dog, for denne Hær af omtrent 100 Staldbetiente og Staldfolk, kun 11,172 Rdlr. Til samtlige 284 Heste i den kongel. Stald, samt til Hingsterne og de unge Heste paa Frederiksborg, (1739 Tønder) regnes i Alt 7000 Tdr. Havre, i Penge anslaaede til 4666½ Rdlr. (4 Mark Tønden), 1860 Læs Hø, og 1116 Læs Halim. Blandt flere andre Anomalier, i Henhold til den nærværende Tid, findes ogsaa den, at de 5 „Livfudskes“ Lønning ikke er

høiere end de 34 „Staldknægtes“ i Rideskalden og i „Klepper-Stalden“, nemlig 60½ Rdlr. aarlig.

Endnu langt mere stiger Afstanden fra vor Tids Forhold, ved at betragte de to sidste Rubriker i dette Lenningss-reglement: „Haandværkere“ og „Pensioner og Benaadningspenge“. Til „Haandværkerne“ Klasse, som ender med „Rottesfænger Fr. Caro“, regnes ikke alene „Konstdreieren“ (Grottschilling), „Fegtemesteren“ (Hans Wilhelm) og Mynt-Guardeinen; men ogsaa „Generalbygmeister“ von Hagen (1000 Rdlr.), Bygmester Stenvinkel (600 Rdlr.), og „Contrafeyer“ Abraham Wugter (200 Rdlr.) Hele Beløbet for denne Rubrik udgjør heller ikke mere end 4474 Rdlr., og hele Summen for Pensioner og Benaadninger stiger ikke høiere end til 13,971½ Rdlr.; men hvoraf meer end det Halve (7335 Rdlr.) optages af Pensioner, som Kongen havde tilstaaet „Skaanske Præster og Civil-Betiente“ (nemlig saadanne, der under Krigen med Carl XI. havde taget dansk Partie, og derfor maatte redde sig over til Danmark), og 1800 Rdlr. til Præsident, Borgermester og Raad i Kiøbenhavn, som Godtgjørelse for Consumtionen. I øvrigt kan man iblandt de faa enkelte Pensionister (17 eller 18 i Tallet) bemærke „Jde, Sal. Doctor Moths“, (Sophie Amalia Moths Moder) med 500 Rdlr., Lorenz Tuxen, med 200 Rdlr., (for 1681: 300 Rdlr.) „Poul Schindler, Glasfschneider“: 448 Rdlr., „Tartariff Sprogmeister“: 72 Rdlr. o. s. v. — I Reglementet for 1681 er denne Rubrik forøget med nogle flere Personer og Poster (hvoriblandt den mærkeligste er: „Peter Schumachers Spiisning, daglig 2 Sl. Dl.“ 441½ Rdlr. aarlig) Hele Pensionss-Rubriken er for 1681 steget til 15,742½ Rdlr.

Reglementet i Kalenderen eller Aarbogen for 1681 synes overhovedet, som alt er bemærket, at have tiltaget i Fuldstændighed, og gaaer i enkelte Dele, baade i den militaire og civile Etat mere i Detail. Den saakaldte „Hofrulle“ for 1680 er her inddraget med under Kammer-Reglementet. Derimod er her desuden tilføjet et Par forte, men meget vigtige Rubriker: 1) „Hofholdningen vil bedrage (udgjøre) foruden extra“: Til Hofspiisning hver Uge 1000 Rdlr. Til Wiin-

fielderen: (aarlig) 12,000 Rdlr. Til Liberiet: 20,000 Rdlr.
Til Brændevod: 6,000 Rdlr. Summa 90,000 Rdlr. · 2)
Renter af Gielden (1,021,503 Rdlr. Capital). Nemlig:

„Et Aars Rente af de 493,889 Rd. Capital, som nu i denne sidste
Krig til Sø- og Militair-*Estaten* er forstrækt, bebrager sig efter
Specification“ 29,113½ Rd.

„Noch Rente af 527,614 Rd. Capital, som i den hol-
stenske *Dmslag* betales“ 21,815 —

Summa: 50,928½ Rr.

Kronprinds Frederiks hele Hof-*Etat*, med Staldbetiente og Hestefoder til 6 Heste for Prindsen, 8 for Hofbetiente, udgior 3740 Rdlr., og Prinds Christians *Etat*, 1324 Rdlr. Paafaldende betydeligt er derimod *Geheimes* eller *Statsraadets* Lønningsbudget, som for 1681 udgior 78,800 Rdlr. (hvoraf *Stattholder Gylde* og *Feltmarskal Wedel* hver have 10,000 Rdlr.) imedens „*Deputatpengene*“ eller *Appanagerne* kun udgior 115,971 Rdlr., hvoriblandt *Enkedronningen*: 50,000, (foruden *Indkomsterne* af *Lolland*, *Falster* og *Hirschholm*; *Dronningen* 20,000; *Prinds Georg* 30,000 Rdlr. udgior *Hovedposterne*). De øvrige *Poster* ere *Pensioner* og *Deputater* fra 1000 Rdlr. til 4000 Rdlr. til samtlige smaa holstenske *Hertuger*. — Af den interessante „*Summariske Extract*“ over *Lønninger* for 1681 vil jeg endnu kun uddrage følgende *Poster*: 1) „*Ministre paa fremmede Steder*“: 53,400 Rdlr.; deriblandt ogsaa til en „*Abisshriver i Hamburg*“ 400 Rdlr. 2) *Stiftamtmand* og *Amtmand* i *Danmark* og *Norge* (ringe nok afslagte, med 5 eller 600 indtil 1000 Rdlr.; ligesom ogsaa *Landsdommere*, med 4—600 Rdlr.), i *Alt*: 30,040 Rdlr. 3) *Toldbetiente* i *Danmark*, *Norge*, *Holsten* og *Slesvig*: 30,921 Rdlr. 4) Hof-*Stat*en, med *Jagten* og *Staldene*: 84,352 Rdlr. — Hele *Lønningsbeløbet* er: 1) For den danske *Militair-*Etat**: 790,118 Rdlr. 2) *Norske Militair-*Etat**: 128,000 Rdlr. 3) *Sø-*Etat**: 306,985 Rdlr. 4) *Commerce-Reglementet* (med *Hoffet*, *Renter af Gielden*, o. s. v.) 672,890 Rdlr. I det Hele: 1,897,993 Rdlr.

„Memorial eller Journal

„for Aaret 1689.“

„Januari Manet intet Notteret.“

„Februarij Manet intet Notteret.“

Martij Manet.

18. „Beretter Meinke ⁷⁾ att Lüneborgerne have Boytzenburg vdi possess, for deres fordering i Mekelenburg.“

22. „Berettiff att Suerig og Lüneborg haffde slutett allians med huerandre, for at restituere og garantere Getterf i med oss.“

23. „Lod Gurfyrsten aff Saren begere ved Gurfyrstinden, att worriff Pr. Sophie bilager med Cur-Princen motte faststüllis michaelij over to Mar, og at de wilde giøre anstalt til bilageret der, og slute Egtepagterne dette vedkommende; huor paa Jeg har suart att were till fridiff med.“ ⁸⁾

29. „Kom Notiffication fra P. Orang att han war antagen til Konge af Engelan.“

⁷⁾ Han var Legations-Secretair (eller Chargé d'Affaires) i Lüneborg, med 700 Rdlr. aartlig.

⁸⁾ Denne Forlovelse imellem Christian den Femtes Datter, Prindsesse Sophie Hedwig, (som da gik i sit 12te Aar) med Kongens Søstersøn, Gurfyrsten af Saren (Johan Georg IV., som den 12. Sept. 1691 efterfulgte sin Fader Gurfyrsten Johan Georg III.) blev i Decbr. 1691 paa en ikke behagelig Maade ephævet. (s. herom Kongens mærkelige Optegnelser, under 11. 12. og 18. Dec. 1691.) Ege uheldigt gik det senere med de mærkelige og vidtløftige Underhandlinger, herved Prindsessen havde Udfigt til at blive tysk Keiserinde. (s. herefter Dagbogen for 1696.) En tredje Plan var, at bringe et Ægteskab i Stand imellem Prindsesse Sophie Hedwig og Carl den Tolvte, herved paa det fra dansk Side arbejdedes meget og ved mangehaande Midler, i Aarene 1697, 98 og 99, under stærk Modstand af Enkedronningen Hedvig Eleonore, (Carl X. Dronning) det Getterfiske Parti, og Grev Bengt (Gabrieisen) Oxenstierna; og med en uovervindelig Hindering i den desuden alt for unge Konges bekendte Ligegyldighed for det andet Køn. (Jvf. A. Fryxell's „Handlingar rörande Sverges Historia.“ IV. p. 118. 120. 27. 130. 31. 38. 142. 46. 157. 169. 208. 238. 245. 45. 250-51. 54. 58-59. 260. 272.)

April Manet.

1. „berettij at Keiserinden var forloft med en yng Prins, og att Kong Wilhelms Kroning skulle were den 11. April.“

8 „berettij att Greff Rantzau's ⁹⁾ Stattholders Stempel og waken war funden paa falsk Münt, og Müntmester i Glückstadt war tagen vdi arrest; kless og en anden Müntmester fra Lubek her arresteret.“

15. „berettij att Lüneborgerne haffde conviskeret 150,000 Rdr. falsk Münt.“

22. „Bereter Geheimrad Ples, att min Broder P. Georg er klessuen naturaliceret vdi Engeland, som Duc de Comberland, graff von Kendal, vnd Baron von Drenham; Og reisste Bretenau ¹⁰⁾ til Oldenburg, for att sende derij archive, og Gangelisagerne, offuer til Glückstad.“

„Berettis og, att aff Kong Jacobs Schottes Folk, som ey wilde tiene Kong Wilhelm, war sent til Kejseren, Kom an paa Gåven, rebellerede der imod derij Officer, og lod Nogle sig antage vdi vorij tjeneste, dog slap Nogle til Kejseren, som wi dem frivilligen offuerlod, efter Begering.“

Mai Manet.

3. „Beretter Piper ¹¹⁾ att de offuerjente Partretter haffde weret meget kienkommen til Win.“ (Wien.)

4. „hette reuberg mit Prins Clemens capituliret vnd vbergangen.“ — „Er og Dron. Christina død berettet, og att hun har gjort en Cardinal til hendij arving.“

⁹⁾ Detlev Rantzau, Stattholder i Hertugdømmerne fra 1686, døde 1697. Han var Fader til den 1721 myrdede Chr. Detlev Rantzau, der skulde have ægtet Christian V. Datter med Jomfru Mette Sophie Christiane, som døde 1684.

¹⁰⁾ Christoffer Gentsch, „siden kaldet von Breitenau“, blev optaget i den danske Adelsstand, den 8. Marts 1681. (Niegels Christian V. S. 681, hvor hans Navn, ligesom af Kongen, skrives Bretenau.) Han var lerd, og efterlod ved sin Død, som dansk Geheimeraad, 1737, et betydeligt Bibliothek. (Verlauff om det k. Rgl. Bibl. 2. Udg. S. 141.)

¹¹⁾ Dittl. Nic. Piper, kongelig Raad og Minister i Regensburg, blev adlet d. 29. Jun. 1695, under Navn af Løvenkrone. (D. Adelskr. I. S. 336. Niegels. p. 622. 681.)

5. „Forfikerde mig min Broder Georg fra Engeland, att der war intet att beserger (=: „besorgen“ besyngte) for Engels eller hollands Flode, og att de ey mere vnsjete, en att conservere freden vdi det Norden.“

7. „reiste Guldenlev til Norge fra Friderichsborg.“

18. „Kom Fux¹²⁾ allhir von den Jungen Cursyrsten von Brandenburg, vndt wart wol wider abgefertiget; dog liff eß auff bedrigen auß; und gabe er selbsten (22) Fur ein projet ein vom Consort mit vns und Gottorff, sup spe rati, vnd hette solmagt in hendem; welches wir ingingen, wart dog nigt gehalten.“

30. „Riß Ig mich zur ader auff den regten arem.“

31. „fente Ich einen Expressen am herzog von Plön,¹³⁾ vnd Ihm das Commando unserer arme (Armee) aufzutragen für disse Campannie.“ — „Giorde woriß Flode vdi Gudß Nassn te, en til att segle.“

Junij Manet.

1. „Kom Felmarschal Wedel¹⁴⁾ fra Norge hid til Kopenhavn effter ordere.“

2. „Seglede woriß Flode til Kegebugt, og woriß transport aff Infanterie til Friderichsfort vdi holsten.“

¹²⁾ Det synes som denne Fuchs har været udsendt fra Churyrrien; neppe kan det være den danske Gen. Major Fuchs, som her er Tale om. Minister ved det brandenb. Hof var paa den Tid Statsraad Joh. Hugo v. Lente.

¹³⁾ Johan Adolph, Hering af Holsten-Plön, var en Søn af Hert. Joachim Ernst og Christian IV. Søsterdatter, Dorothea Augusta, Datter af Hert. Johan Adolph af Gottorp. Han var bekendt som en Medstander og Hicade af Griffenfeldt, blev 1676 dansk Feltmarskal, havde Ord for at være en god General, og var en Tid meget yndet af Christian V. (Miegels, S. 284); men nedlagde Befalingen i Skaane i Novbr. 1676, f. Aar. han mødte den (st. S. 287.) Han var født den 8de April 1631, og døde den 2. Jul. 1701.

¹⁴⁾ Grev Gustav Vilh. Wedel, Ridder af Stefarten, Feltmarskal, senere Gouverneur over Drenborg og Delmenholst, lodte 1683 af Stattholder H. J. Gyldenløve den største Deel af Griffenfeldts Grevskab i Norge. Her af oprettedes Grevskabet Jarlsberg, hvoraf denne Linie af Familien fik Tilnavn. Hans Broder Vh. Fred. Wedel var den første Greve til Vedelsborg i Hven, og gift med Hansibal Schesteds eneste Datter Christiane Sophie.

3. Blev Mortanji ¹⁵⁾ prometteret ingen angajement inden 4 Uger att tage, hvorimod han prometteret reciproke inden 4 Uger att haaffue ordere att slutte med os. Terminen er vde den 1. Julij.

4. „Kom Brettenau herhid.“

7. „Scriber hertugen aff Plön att (vilke) antage dett aff os huanem offererte Commando for dette aar.“

10. „reiste bretenau igen til Altena mett worij Ultimatt vdi dett gottorffische Dant.“

12. „reiste Wedel til armeen i holsten att commandere vnder Plön i min fraverckse.“

13. „Segelde Jeg fra Dragö 1(1) Bloden som laa i Røge bugt, vdi 7½ time att lavere, og befant Gud vere Hoffued alting vdi god stand, og kom til bage til Dragö inden 2½ time.“

„BN. Die pretensionen, so wir an den Rüneburgeren haben, bestehet ungefer in die 7 tonnen goldeß.“

„BN. wegen der fertauschung der graffschafft ¹⁶⁾ gegen Rauenburg gehet nigt wol an, Mit (dem) Plönischen were es zu ferjungen.“ (versuchen.)

14. „Kam fra den altenasche mediation ¹⁷⁾ en schriftuelse in, som war effter den nerverende Conjungtur temlig resenabel.“

15. „Blev Hert. aff Plön ordere sent, hvorledes dett schulde forholdes med Commando ved Generalitetet, og bekom Levezau og Masbag ordere til att gaa til derij post tilbage igen.“

16. „Bekom forffring fra min Broder P. Georg, att huerken Engeland eller holland schulde secundere Suerrig naar de begynte Krig, og att de ey heller kunde.“

17. „Beretter Plön att befinde for gott at marsjere med armeen til bilden (Wille-Bloden) og postere sig der.“

¹⁵⁾ Den franske Minister Marquis de Mortangis, der afløste Marquis de Chiverny, (som d. 15. Mars 1686 holdt sit Indtog) havde sin Tiltrædelses-Audience hos Christian V. den 13. Nov. 1688 om Eftermiddagen paa Rosenborg.

¹⁶⁾ Oldenburg og Delmenhorst. (s. nedenfor, 22de Jun.)

¹⁷⁾ Det var, foruden Keiseren, det brandenburgske og saxiske Hof, der førte den 1687 begyndte Nægling imellem Christian V. og hans Svoger Hertug Christian Albrecht af Gottorp, som endelig sluttedes ved Ferliget til Altona, d. 20. Jun. 1689. (s. S. 496. 97.)

18. „Derpaa reiste wie til Niburg.“

19. „til harsleff, den 20. til rensburg, hvor Jeg bekom et brevff aff Plön, att han wilde effterkomme sin ordere, belangende Com-mando aff Generallerne.

21. „war Jeg til Oldislo, og kom Ehrenschild til mig med den forlig mellem h. aff Gottorff og os belangende Schleswigische (sic.)

22. „Kom Plön til mig, og reiste Jeg til leheren, som stod langs billden ved Grande. Samme tid bekom ogsaa effterretning, att brandenborgerne hadde taget Keiserswert bort.“

„Samme tid talte Jeg vnderveiß med Plön om det Bytte med en del aff greiffchaberne imod de ampter Plön, og det han vdi hols-ten haffuer, huortil han war hel facil att wilde gerne gøre det, og sck, Sagde han, dog altid att haffue en herre, som kunde protechere ham; sagde ogsaa meget om hans menage, og at man kunde inrette de ampter og Ladegaarde, og saaledis nedlege og bygge Kaafter ¹⁸⁾ igen, sa kunde man holde 1000 rüter (Nyttere) eller et regement til Fods.“

22. „Bleff woriß Garde til Hest beorder(et) att bliffve staaende ved Danneverk til videre ordere.“

23. „bese wie Cituationen aff woriß leier og forwagterne.“

24. „Kom landraad (Landraad) hugwal (Hugwaldt) til mig fra hertugen aff Gottorff med it brevff; huorpaa han bleff giffuen Svaar.“

25. „bleff revüen aff woriß arme holden, og war der de sampt-lige Mediatores derude (derude) for att gratulere os, att wie haffde giffued dem freden i Norden, &c. huorpaa de sck reson og Svar nok.“

26. „war det ved ¹⁹⁾ mellem brigad: Schultz og Ob: Ot: Rantzau, for at sckhyde paa 50 trin, 50 Musket: (Musketterer) og 50 Rüttere, om at faa de fleste sckud til fods vdi Schiffuen. Dette want rytterne med Carabiner.“

27. „holte wie den anden reueue aff armeen, og beffandt sig attschillige Suenjsck officerer der hos, som G: Maj: Melin, Ob:

¹⁸⁾ „Kotten“ Huusmandshuse (Nederfax.) *Kot*, Jæl. og i Norge: en Hytte; hvoraf det gl. danske: *Kot* karl, (i Sleesvig endnu *Kaadner*.)

¹⁹⁾ Subst. Ved o: Væd, Værdemaal.

Müller, Obl: Banner — welche selbstn berigten daß Sie order hetten sig nacher Pommeren wider zu reteriren.“

28. „reiste wi fra armeen og til Rensborg igen, for der war ey at giøre, og beorderde at armeen schulde gaa i deris kvarterer igen, for de andre rettirerde sig alt til foren.“

29. „Kom Jeg til flensborg, huor Min Søster Frid: Amalia og war, og kunde Jeg ey bewilge hendis begering, om penge at giffe, og kom Jeg om afften till Hadersleben“

30. „bekom Jeg tidning, att Suenjske flode war vdeleben den 27. Junij. Kom wie til Niborg.“

Jullij Manet.

1. „reiste wie offuer belt til Corsör vdi 7 timer, og derfra til Copenhaven vdi 8½ time,“

2. „bleff ratification, Leider, ²⁰⁾ aff mig vnderschreffn, da Jeg war hjem kommen, belangend dett Sleswigsche Dont med Gottorff.“

4. „Schreff Jeg min Syster i Suerig til.“

5. „Avanserede woris Flode paa hoyden aff Mön, for att observere den Suenjske Flodis Contenance, og laa de Suenjske den gang ved Dstet.“

8. „berettis att ratificationerne ware vdwærkede med Gottorff.“

13. „bleff den accort slutet med anhalt belangende Jeverens restitution.“

16. „reiste Jeg offuer Køge til Möns Ferre, den 17. Igennem sma Der Jennem (?) og til Slaaden, huor Jeg bleff den Nat. Den Suenjske Flaade haiffde lagt sig ved Dstet igen, og wores militie tel Fodis, som vare vde i holsten, kom samme gang forbie os med deris transport Schibe og seglede til Copenhagen, og bleff beffalt att woris Flaade schulde leges paa hoyden aff Stevens.“

18. „Jullij drog Jeg fra floden igen, og rode i land ved borre See Mose paa Mön, og derfra offuer Grönsund till Nicöping.“

22. „Kom wie till Copenhagen, om afften.“

²⁰⁾ Det tydske Udtraab (desværre!) er her undsluppet Christian V. som ellers i disse Dagbøger saa fielden rober det mindste af en indvortes Affect. Talsen er om det Altonaiske Forlig, der sluttedes d. 20. Jun. og hvorved Hertugen af Gottorp igen indrommedes Souverainitet over sin Deel af Slesvig og Holsten.

23. „bekom Suar aff Dronning min Søster i Suerig, dateret den 15. Jullij.“

26. „bekom efterretning att Kong Wilhellem wilde begere 7 à 8000 Mand aff os til Irlan, og att de allierede hæfde giort en Conuention sammen, for att ingenß Schibe schulde Segle paa Franckrig, og wilde optage alle som derhen fare wilde.“

— „bleff ogsaa woriß Flode beorderet att come hjem og lege sig paa Københaffns rede, og observere Suenjske Flaadiß Contenance.“

27. „bleff Guldenlew beorderet att komme hid igen fra Norge.“

— „bekom Mollisvort particul: audiens.“

31. „Kom woriß flode paa Københaffns rede igen.“

August Manet.

1. „Var Jeg vde att Segle med woriß flode vdi deriß rangeri (sic) Smellem Schanc og dette, frem og tilbage.“

2. „begerte Mollisvort Commisariet, att tractere med ham om allians og folk til assistents til Irland.“

6. „blef delibereret om man burde bliffue lengere vdi den fransk Alliance, saasom de icke i ringste made effterleffde deriß, da heffantiß radeligst att begiffue sig paa de alliertis partii, huilket Jeg og approberte, og resolverte att trede med Mollisvor vdi Conferans; bleff og delibereret angaandiß det bytte med Plön imod oldenburg, saa at Plönsche, Norburg (og) Glürburche ampter schulde forbytteß imod Greffschaberne Oldenburg og Delmenhorst, dette bleff radelig heffunden og aff mig ressolveret.“

— „tilbed os den Suenjske anvoje vdi alt hefflighed og god fortrolighed og Alliance, ogsaa ved den hollensche anvoje Gos (Goes) ladet forsickere, og begere att wide icke Dagen naar wie wilde, den wilde de og lege deriß Flaade op. Da resolverte wie att sette den 15. August) dertil, huilket han med glede Imodtog og var vel tilfred.“

7. „drog Jeg til Croneborg og Fridrichsborg.“

9. „bekom Bressue fra min Broder Prins Georg, att hans Gemal hæfde bekommet den 24. Jullij en yng Prins og falleder ham Wilhelm og Prins aff Glosschester.“

10. Gratulerte Jeg med Schriffuelse min Broder til hans unge Sen og Prins.“

11. „Døde Anne Christ: Guldenslew.²¹⁾“
13. „Kom Guldenslew fra Norge igen til mig paa Friderigsborg.“
14. „døde Princes Christiane Charlotte.²²⁾ Bleff fløden beorderet att inlege vdiij kommen.“
15. „reist Jeg til friderigsborg, og bleff dett Concert med Molisvort og woriij Deputerede slutet paa de 7000 Man til hest og fodij att sende til secur, paa wisse Conditioner.“
20. „berettij att den Suenjske flaaede war ogsaa indlagt igen vdi Carelsrona, 42 Segl sterke.“
21. „Kom bugvall fra Gottorf til mig paa Cronburg med ett Credit: fra hertugen af Gottorff, Christi: Albrecht.“
27. „drog Gref Revenklau²³⁾ naaget for vd til Judan.“

²¹⁾ Kongens yngste Datter med Sophia Amalia Moth; født 1676. Hun var forlovet med Grev Christ. Detlew Reventlow, (f. 21. Jun 1671) en Son af Overjægermester (siden Storcontoller) Gr. Conrad Reventlau.

²²⁾ Christian den Femtes anden og yngre Datter med Dronningen, f. den 18. Jan. 1679. Kongen mistede saaledes i mindre end en Maaned (f. den 12. Sept.) tre Døttre, hvoraf de to vare Jomfru Moths Børn. Alle tre Dødsfald findes her lige laconisk optegnede.

²³⁾ Grev Conrad Reventlau (f. d. 21. Apr. 1614) gift med en Datter af den bekendte Vinc. Joach. Pahn, blev efter dennes Død 1680 Overjægermester og Geheimeraad, med 6000 Rdr. i aarlig Lon, og vandt baade Christian den Femtes Yndest, og betydelig Anseelse. Molestworth skildrer ham i følgende Træk: „Man betragter ham som en Premierminister, og alle fremmede Gesandter henvende sig som oftest til ham. Heller ikke tager han det lide op, at man kalder ham saaledes; skiondt han ved adskillige Leiligheder synes meget beskedent at frabede sig denne Hre. Han er meget nedsladende, høflig, og let at faae Udgang til; i øvrigt en Elsker af Livets Glæder (a man of pleasure) og en Beundrer af det smukke Kion, ligesom Guldenslew. Hans Kundskaber og Lærdom ere af maadeligt Omfang; skiondt han i den senere Tid, ved mere Blittighed i Forretninger, har vundet meget; saa at han synes ikke uden Fortieneste at forestaae den Post, hvori hans Herre har sat ham. Han er omtrent 43 Aar gammel, af en kraftfuld Constitution, og smukt Udvortes. Hans Tilboelighed for Frankrige har ikke været stor; da han har været overbevist om, at det lave Standpunkt, hvorpaa hans Færelands Velfærd og hans Konges Hre staaer, for en stor Deel skyldes de Franskes Raad og Indskydelse. Paa de sidste to, tre Aar har dog privat Fordeel forsonet ham med dette Hof. o. s. v.“

— „Gottorff hugvult berettet, att de haffde indtaget svenske og Lüneborg: Folk vdi derij ed og pligt, huilket dog eij er saut, og jaa reiste han bort igen.“

30. „Høerer Stokfleth²⁴⁾ nærmere ordere, belangende den Svenske tractat att slutte, huilken order, saajom dett var billig, befom han dett strar.“

NB. „Hertugen aff Plön ønsker, att den Engelske dessein eller tractat mette vel reüsere, lidet picant, han er og derpaa Saaaret.“

Septemb. Manet.

1. „Communicerede Jeg.“

3. „tog Erenschilt²⁵⁾ afsched for att gaa til hertugen aff Gottorff vdi Commission, for att see om hand er att bringe til resson med dett gode, eller ey.“

4. „reiste Jeg til København for att befordere den beloffuede transport til Schottlan aff worij 7000 M. huilket vdi Ste Dage schulde were fulferdige, schiberummene att omsegle til ribe.“

6. „reiste Jeg til friderigsborg igen, og befom tidning att Meintz accorderet.“

²⁴⁾ Christian Stokfleth (Søn af Bispe Henrik Stokfleth i Oslo) reiste i sin Ungdom endeel Aar udenlands; blev (1668?) Præsident i Christiania, og 1671 udnævnt til Gesandt (envojé) ved det svenske Hof, hvor han forblev til 1692, da han blev Stiftamtmand i Christiania; 1691 i Christiania (hvor han ikke kunde enes med den i Gyldeboes Sted 1689 af Frederik IV. udnævnte Vice-Stattholder Fr. Gahl) 1709 i Bergen; 1701 Medlem af det under Navn af „Slotsloven paa Agerhus“ oprettede Regjerings-Collegium i Norge; men døde paa sin Gaard Tøyen ved Christiania 31. Marts 1701 i sit 68de Aar. (Jvf. J. C. Berg Num. 1. Schrøders Esterr. om den Grøneste Familie. Saml. til den Norske Hist. IV. S. 293. 91.)

²⁵⁾ Conrad Biermann, adlet 1681 under Navn af Ehrenschild, var født i Baden-Durlach, og blev Secretair hos den bekjendte franske Minister Terlou, som han forlod efter den roskildske Fred, for at gaae i dansk Tjeneste. 1663 var han Secretair hos Hannibal Sehested (Hofmanns d. Adelsm. III. 67.) Under Christian V., der jævnlig brugte ham i særskilte Gesandtskaber, blev han Geheimeraad og Ridder af Dannebrog. Han opholdt sig ellers for det meste i Hamborg, og døde 1693 i sit 69de Aar. Moscovorth karakterisere ham som en vel studeret, duelig og snild Diplomat, som derimod ikke havde det bedste Rygte for Ærlighed. („he has no great reputation of integrity.“) Denmark delineated. 3. Ed. Lond. 1694. p. 153.

— „Kom og G. Major tetau²⁶⁾ fra Norge, som tillige med G. L. Hertug aff württemberg er commenderet att gaa til Schottlan.“

9. „Notificerde Keiseren Victorien mod türken, og att haffue befomet aff dem 105 Canons. Cur Prins aff Saren notificerede mig meintzis Erobring.“

11. „war Jeg til Croneborg.

12. „Døde Christiana Guldentew, som haffde den unge Greff Friderig Allefelt.“²⁷⁾

14. „Suarde Jeg Dronningen min Esster vdi Suerrig paa hendijß breff.“

16. „bleff jøllerne (Jølerne) brent paa Esferum.“

17. „reiste Jeg til Copenhag(en) for att passere transport schibene hen til ribe.“

20. „fortsette Jeg min reise til Jutland, underwegß besaa wie Cavalleri vdi Onß, (Odense) og besaa underwegß (i) Schanderborg egja“

27. „Cavalderiet og kom ja til Colding igen.“

28. „Kom hertugen aff Plön til mig til Kolding.“

29. „beorderis Erenschill att komme tilbage igen, Naar han saa att der inted war att giere med Gottorff.“

— „Bleff Lillienkrone²⁸⁾ beorderet att ga til det Keyserlige hoff.“

Stober Manet.

2. „Bleff ratificationen med Molliswort vderlet belangende

²⁶⁾ Hans Ravn var Tettau, og han stod 1689 i den nye Generalstab med 2500 Rdr. aarlig Lon.

²⁷⁾ Christian den Femtes aldste Baro med Seyhie Amalia Roth. Hun blev født d. 7de Jul. 1672, og agtede 12. Sept. 1687 Grev Fr. Ahlefeldt, som 1695 anden Gang giftede sig med Fruen Erngard Newentew. (Birkered, S. 300.)

²⁸⁾ Andr. Paul. v. Lillienkrone en Riobmandsøn, (f. i Bredstedt, 4. Febr. 1630;) blev 1654 iydsk Adelsmand, og 1673 Rigsbaren; optaget i den d. Adelsstand 4. Dec. 1665; 1657 Generalauditeur; 1674 Landdrost i Pinneberg og Cancellieraad m. m. Bar 1680 Statsraad (med 3000 Rdr. aarlig Lon); siden Cantor i Hertugdømmet, og 1699 Geh. Raad; eiede Mariager Kloster (hvortil Christian V. 1689, 23. Nov. gav ham Birkeret) Wulfsbagen, Pütten, m. fl.; døde 23. Aug. 1700 i sit 71de Aar. (D. Mag. IV. 266. 286. Uigpr. af J. S. v. Petrum. Hamb. 1700. Fol.)

de 7000 Mand til Irland, med til bud en nærmere Alliance med os.“

„Kom alle woris Fregater, med Cofferdi Schibene, destineret til deris transport, an vdi Listerdüb, som vare vbleben fra Copenhagen den 26. 7bris.“²⁹⁾

4. „bleff Conferens holden med Plön om dett bytte som forbedret; mens der kunde intet bliive aff, saa som han ick vilde tage det Norborgsche og Glücksborge med vdi byttet imod Grefschaberne.“

5. „talte Jeg sielf med Plön om dette Dont, vnderwegß til Ribe, huor wie gjorde huer andere store protestationer, att om dett verk ey hæfde sin fremgang, dett ey i nogen Maade schulde hindere woris wenschab.“

6. „berettis att Lüneborgerne hæfde taget possession og vddressen de Sarsische fra dett Lauenburgß, og med magt indtaget ratzeburg.“

— „Kom en Curier fra Keyseren, att (notificere) en Victorie offuer törken.“

8. „var revuen aff woris 7000 Mand ved Ribe som schulde til Schottland. Jeg reiste om aftenen til ballum.“

9. „besaa Jeg huor de schulde transporteris, og beffant stedett meget deficiil att ambarkere, og var ei bedre sted att finde der omtrend, en der ved Jerssted og saa offuer til Jortefand til Dübet i Vister; og reiste til Ribe om aftenen igen.“

10. „Schreff Jeg med Hertugen aff Wirtenb. til Kong Wilhellem og til min broder P. Georg og til G. Schomberg. Berettis att Bon war Eroberet. Zel (Zelle) notificerte det de hæfde taget possession aff dett Lauenburgß som Kreis Oberste, mens og for deris egen Jura og rettighed.“³⁰⁾ Der kom og et requisitorium til

²⁹⁾ Kongen havde den 24. og 27. August befalet Udrustningen af Drlogsskibet Christianus IV. og 3 Fregatter til Convoien. (s. Garde om den d. Somagt. I. 313.) Langsomheden, hvorned Indslibningen fremmedes (s. nedenfor 6. Nov.) var Aarsag til den sildige Afseiling og det Uheld, nogle af Transportskibene havde.

³⁰⁾ Den sidste Hertug af Lauenborg, Julius Franz, var død den 20. Sept. 1689, uden mandlige Arvinger. Hertug Georg Wilhelm af Celle, hvis Fædre, paa Grund af deres Afstamning fra Henrik Love, havde reserveret sig deres Paastand paa Hertugdømmet Lauenborg, tog det nu d. 30. Sept. ikke allene ligefrem i Besiddelse, imod

Dj fra Saren, for att tage dett vdi forsuar; herover er delibereret, mens ey resolveret, vdi Plöns Nerverelse. Dette syntes well att Saren haffde biet for lenge feren de det gjorde“

11. „Marserede worij 7000 Mand til att transporteris fra ribe, og Jeg reiste til Kolding, og Plön til sit Sted hjem igien.“

12. „bleff delibereret om den zellische procedure, att tage Lauenborg kert; resolvertes att see hvad brandenburg wilde giere, dog holde sig parat.“

13. „bleff Dümen i 11 beorderet att holde sine vnderhaffuende 4 regimenter til hest og Dragoner ferdig til (at)marscere.“

14. „reiste wie til Odense; den 15. 16. laa wie stille i Riburg for Contrarig Wind og storm.“

17. „Seglede wie fra Nyborg med hel schaff (sic) win, ³¹⁾ og for Medwin kom wie til Omö sund, og saa paa grunden att sia, dog uden fare, og lod os sette i Land paa aggersöen, og laa om Matten paa prestegarden.“ ³²⁾

18. „Seglede wie fra Omö offuer til Borreby; om aften i Københavnen.“

19. „bekom man tidningen om dett store Forrederi vdi Moskau, og att Princessinnen var affatt fra regieringen, og den yngste Saar regerer med sin elste blinde broder.“

22. „bleff Commendanten vdi Glückstad beorderet, att nar en Sarrif Officer begerte 50 M. att bruge vdi det land hadelen, da att lade dem følge til derij beschüttelse.“

26. „Suarte wie Lüneborgerne paa deris breff angaaende posses

de Præntensioner, som reistes baade af de sarriske Fyrster, af Mecklenburg, og af den astode Hertugs to efterladte Døttre; men forstærkede ogsaa Fæstningen Ragueburg, og forenede sig med Churfyrsten af Brunswig-Lüneborg, for at forsvare sin Besiddelse af Landet. Det var især Ragueburgs Befæstning, som Christian V. modsatte sig, og omsider ved 1691 at lade Staden indslutte og bombardere, (s. nedenfor) nødte Hertugen af Celle til at indgaae et Forlig, hvorefter Kongen ikke videre blandede sig i de lauenburgske Arvestridigheder.

³¹⁾ Maaſtee en Zeilkrift for: Schwag, Schlap, ell. desl.

³²⁾ Tidligere, i A. 1687, havde Christian V. ligeledes, tilligemed sin Dronning, ved en Storm paa Veltet, været nødsaget til at gaae i Land paa Agersø, og tage Herberge hos Præsten Matth. Lund, som døde samme Aar i sit 92de Aar. (D. Atlas III. S. 43.)

af det Rauenburgsche, vdi dubiöse terminis; bleff og Saren og Anhalt hefflig suaret, efter tagen resolution. Den franje (*franske*) Ambassadeur bleff Suaret i misfucelagtig, mens dog noget angajante terminis, mens ey formeget forblintlig.“

29. „bleff skreffen til Engeland, att vnschülde den tardissement aff transporten.“

— „bekom den franj. Ambassadeur et equivok svar paa hans proposition.“

30. „Kom Jeg til Mön. den 31. munsterde Garden til heft samme stedh.“

Novem. Manet.

1. „Drog Jeg til Niköping og saa Stuteriet der.“

2. „til Mön igen, hvor Jeg bekom tiding, att Eulin war affbrent.“

3. „reiste Jeg til Winbyholt om Effermiddagen.“

4. „til Kebehaffuen hien Igen.“

6. „bekom breff fra ballum aff Ob. Mentn. Brant,³³⁾ hvilken bleff tilbage for att befordere transporten aff woris folk til Schotland, att de war ferdig att Segle.“³⁴⁾

10. „berettis att woris transport schibe ware udleben den 6. Nov.“

11. „Kom Ob. N. Brant hien Igen fra hans Commission med transport.“

13. „berettis att 13 aff de tierste Schibe med Infanteriet war ferst den 10. Novem. vdeleben fra Vister Düb.“

14. „giorde Jeg begündelse, effter mit memorial (at) indrete militien og sivil reglement, og en liden reduction offuer alt.“

15. „berettis att vdi sommer paa Suenjske Floden schal weret dede 3500 Man.“

³³⁾ Om denne betydende Embetsmand under Christian V. see bl. a. Bircherods Dagbøger S. 386. Ann. Riegels, p. 389. 549. 588. 695, o. fl. St.

³⁴⁾ Hver stet og langsemt det gik med Indslibningen af de 7000 Mand, hvoraf denne Transport bestod, sees bl. a. af Adm. v. Stockens Journal. (f. Gardes Esterr. om den d. Sondag 1. S. 311. Den begynte allerede d. 1de Dec., og ferdig var indslibet den 19de; men først den 4de Novbr. indslibedes det sidste Rytteri.

18. „Lillienkrone beorderis att antage sig Prin: August med hannover og Zel.“

20. „berettis fra Gelsckstad att itt af transport Schibene war der ankommen med 460 Mand aff Dron. Regim. til fodd; bleff strax ordere füllet, att schaffe dem strax for (fort) igen til schotland.“

25. „bekom bressue fra hertug: Wirtenberg, att were ankommen vdi hul vdi Engeland den 12. med 58 transport Schibe; de effrige wistis ey, huor de ware for weirs schul“ (Schuld).

— „Beorderis Grenschilt til Altena, att bie 14 Dag effter resolution, om Zele, da strax att reise derifra.“

26. „drog Lillienkron endelig herfra til det Keyserl. hoff.“

28. „Kom Bretenau hid fra Altena, for at preffere tracta(tens) Slutning.“

Decemb. Maenet.

2. „reist G. L. Ples³⁵⁾ til Judlan for att sette alle woris national Cavalderi og Regem. vdi 6 Comp. huer,³⁶⁾ og det bigisjche Reg: Dragon:³⁷⁾ G. L. Dümenil bleff og beorderet att sette de 2 Reg. til hejt, og 2 Reg. Drag. huer ogsaa vdi 6 Companier.“

4. „haffde Molliswort sin ferst Conference med woris om en nærmere alliance.“

6. „berettis att 3 schibe med folck og heste ware aff woris med weir vdi Norge ankommen.“

9. „bekom bressue fra Wirtenberg, att han haffde 4500 M. hos sig, og forvente de andere vdi de andere haffner.“

— „Leb det Ny Schib 3 löwer fra bankestocken.“

10. „Schreff Jeg til min Syster Gurfyrstin: aff Saren.“

³⁵⁾ Gen. Lieut. Sam. Chpp. v. Plessen, Oberst for Garden, som efter Frederik IV. Thronbestigelse blev arresteret, og hans Orden ham frataget (21. Decb. 1699); sad paa femte Aar i Arrest, og dode faa Dage efter at hans Dom var ham forkyndt. (16. Jun. 1704.) s. Bircherods Dagbøger. S. 256, 372, 447.

³⁶⁾ Alle Cavallerieregimenter (et Livregiment, 3 Siellandske, 5 jydsk, 2 sjeniske, og 3 Dragon-Regimenter) havde 1689 (efter Calendaren) 9 Eskadroner.

³⁷⁾ Det 3die Dragon-Regiment, commanderet af Oberst Biegen.

14. „bleff Lente³⁸⁾ vdi holland fuldmagt tilfent, att slutte med dem, og att begere, att de wilde opholde deris Krigs deliberation til wie haffde sluttet.“

— „Kom woris Suenſke falk³⁹⁾ fra Engeland igen tilbage.“

16. „beretter Wirtenberg att [der] fattis 13 Comp. til føds og 4 til Hejt.“

— „befem Stockſledt ordre att slutte om Convoien og Comers Allians.

20. „ſchriffer Wirtenberg fra hul, 26. Novem. att fattis 1200 M.

21. „bleff Gottorff ſuaret paa hans breff til osj.

26. „(berettes) att C.L., Engelen, haffruen, wide (=: hvide) falk,⁴⁰⁾ ware wel ankommen vden for Sundet ved Kulden.“

27. „berett fra trunhiem, att der haffde weret eet grueligt ſterkt weierlig og ſtormen, ſom har klejt ſpirene fra Kirken, og ſtyckerne offuerende, eller omdreiet dem vdie en halff Cirkel paa batteriet aff 8 Jern ſtykker.“

29. „berettis att de hamborger haffde igen borttagen deris wag(t), ſom ſettis for ner Altena vdi den ny Cortegarde (*Corps de garde*), ved altena, effter woris advarſel til dennem.“

31. „berettis at den Suenſke anvojé til regensborg haffde ſagt att haffue ordre att ey mere modſætte ſig woris Elſſeter toll rettighed.“

— „berettis att Cur. Brandenburg ſender til Curf. aff Saren om det Lauenburgſche dont; wie ſende og Lente derhen. Schreff Beg og derom til Curfyr: af Saren. NB. om P. af Suerriq.“

³⁸⁾ Christian Lente (f. i 29. Mart. Hensborg 1649; en Søn af Frederik III. tybſke Cantſter Theod. Lente) blev 1675 danſk Reſident ved det franſke Hof i Brüksel; 1680 Geſandt ved det engelſke Hof og 1688 i Haag; ſiden (1697) Overceremoniemeſter, og ſteg under Frederik IV. til Geheimeraad i Conſeilet og Ridder af Elefanten (1722); døde 2. Nov. 1725. (ſj. Worms Lex. I. 597. III. 463.)

³⁹⁾ „Suenſke Falk“ Navn paa et Krigsſtib paa 41 Kanoner, og 263 Mandſ Befætning.

⁴⁰⁾ Navne paa Krigsſtibe; Christian IV. paa 56 Kanoner; Engelen paa 50, Haffruen paa 30, og Hvide Falk paa 26; Befætningerne fra 393 til 118 Mand.

„Memorial og Jurnal A. 1690.“

Januar.

1. Kom von Stecken⁴¹⁾, Schoutbynacht, hjem igien fra Engeland med Christian I., Neptunus, Engelen, Hvide Falk; Danske Havfrue og Svenske Falk kom foran, og kom Gud være lovet lykkelig hjem fra deres Convojerung. (Vef. 26. Dec. 1689.)

3. Churfyr: af Brandenburg vil sende til Chur Saren om det lauenborgske Dont imod Zelle og hamover; vores Lente gaaer og til Dresden for det samme.

6. Berettes, at de 4 Comp: af Dronn. Reg. var borttagen af 2 franske Caper for Elben, og at en Sergeant med 130 Mand havde salveret sig udi Zeland („Selandt“) i holland.

7. Beretter Stofflet at „hidal“ eller Hatzfelt var der ankommen fra Paris udi 11 Dage, og gik til Vands fra Dunkerken til Ribe i „Judland.“

9. Blev resolveret at giere en defensiv tractat med England ved Moleswort, som først skal angaae, naar denne Krig har Ende. Den giver os Leilighed til at giere en neutralitets tractat med Frankrig, og tage subsidier fra dem. Vi vil og afbie hvad Lilienkronen udretter ved det keiserlige Hof, og hvad der gøres kan i England. Imidlertid see vi og, hvad Sverrig vil giere for accord med os, baade renouvellerung af den forrige alliance, saa og om Convoier og vores Undersaatters Sikkerhed og Commerciernes.

10. Berettes at den Sergeant („Scharjant“) som har salveret sig af Dronningens Regiment med 130 M. kaldes Johan Rudolf Detre (sic).

— G. L. Ples kom fra Cavallerie Monstring udi Siælland, og er Ober Rentemeister beordret straxen at giere Rigtighed hos Cavalleriet.

⁴¹⁾ Christoff. Ernst von Stecken, f. den 4de Dec. 1634, under Christian V. Vice-Admiral og 1695 „Holmens Admiral,“ eller Chef (Garde, Esterr. I. 345) afgik fra denne Post, i Anledning af en foretaget Undersøgelse af Flaadens Tilstand, 1710; (Garde, II. 202) døde som Admiral og Ridder af Dannebrog den 23de Jan. 1713. (Marm. Dan. I. p. 209.)

13. Vefom jeg min Søsters Brev fra Dresden af den 25. og 30. Decembris.

— Lente beretter ogsaa, at han [med] uforrettet Sag var kommen fra Dresden igien.

14. Giorde Jeg Raftalt med Ober Rent. M. Brant, udi G. L. Pless og Ob. L. Harboes Nærvarlse, til Completering og rigtig Betaling til Regimenterne til Hest, paa det de den 1. Martii kunde være færdige, baade de 10 nationale Reg. som og de 2 geverbne Reg. og de 3 Reg. Dragoner.

15. Var der Id læs paa Holmen udi Commissariat Huset, som Gud være lovet blev slutt.

17. Beretter Lente at [han] maatte reise igien til Dresden om det Rauenborgske Dont, for Chur S. af Brand: det begierede.

— Berettes, at Hollænderne haver sendt deres Garantii til Gortorf, belangende vores Dont om Slesvig ved Heimskirken.

20. Berettes at Uffelman (Vffelman) udi Hamborg er ded hastigen paa Gaden.

21. Underskrev jeg Bryggernes („brüigernis“) Dont, og resolverede at forpagte desangaaende til E. Kruse⁴²⁾.

22. Reiste Jeg til Frederiksborg.

23. Sangede vi det første „wilschwein“ udi Esserums Vanger.

24. Kom jeg tilbage igien. Berettes af Stokket, at han havde sluttet og prolongeret forrige Tractat med Sverrige paa 5 Aar.

27. Var Garnisonens Munstring.

28. Beretter La Folleresse⁴³⁾ fra England at Parlamentet havde gjort en Acte, og sluttet at successionen skulde falde paa

⁴²⁾ Justitsraad Edv. Kruse, f. 10. Sept. 1629, tiende i Krigen 1659-60, fik siden Føds Embede i Norge og Helsingør; blev 1680 Hof-Riofsken-Inspecteur, 1690 Kammeraad, 1691 Justitsraad, og 1692 General-Feld-Inspecteur over Consumtionen i Danmark. (Bircherods Dagb. S. 245.) jvf. d. 31. Jan. og 17. Mai nedenfor. Han døde 26. Jul. 1695. (Ligpr. af Mich. Henrichsen. (Litherp.)

⁴³⁾ *La Folleresse*, en fransk Addelemand, som kom til Danmark i Christian V. Tid, blev Hofjunker, og brugtes ved adskillige danske Gesandtskaber som Secretair. 1697 udgav han: „L'état présent des Différens entre le Roi du Danemark & le duc de Holstein.“ Amsterd. 12. (Wermus Lex. I. S. 320, hvor den ovenfor emtalte Bog „Danmark vindicated“ urigtig tilskrives ham. jvf. Werm. under Jher Brink, I. S. 166.)

min Broders Arving med P. Anne, og omendffient Kong Wilhelm skulde igien giftes, naar Dronningen døde uden Arvinger, at da hans anden Giftermaals Arvinger ei skulde prejudicere Princesse Annes Vern og Arvinger.

31. Berettes, at vores trupper, som havde retireret sig udi Norge i Christianssand, som skulde til Engelland, vare igien udsejlet med en god Vind.

— Blev og Slutning med G. Kruse, og accorden, belaugende Consuntion her udi Kiebenhavn, sluttet om Forpagtingen.

Februrarii 1690.

1. Resolverte Jeg at give vores Underfaatter Convoier til Portugal og Spanien, Engelland og Holland, nemlig Svenske Falk og Engelen, Lossen og Örnen.

— Blev resolveret at bygge en ny Jagt for mig selv, efter Admiral Spans Dessen.

— Berettes og fra Regensburg, at Hannover ei naaer sin pretension, at erholde den Churfyrst: Dignitet.

2. Blev en stor Allarm i Byens Kirker, for under Prædiken brændte en Skorsteen paa Raadhuset. Om Aftenen brændte et Huus udi Kiebmagergade, næst Grev Nevenflows („Revenklaus“) Huus; mens blev næst Guds Hielp straren slukt.

3. Blev resolveret at gaae moderat udi vores negotiis, haade med Engelland og Holland, indtil man kunde giere noget d'un coup sur og avantageux for os.

4. Blev resolveret at siige Molesworth, at man antog det oferte af 7 Tønder Guld, og at Kong Wilhelm fik pussere Holland og give sin guarantie at de betalte os en vis Sum for de pretentioner, vi have paa dem, og det ei ferend efter denne Krigs Gude os rigtigen at betale; Saa og Keiseren derhen formaae, at os Gldtolden blev forundt, jaa og at vi kunde komme til Slutning med Holland om vore Commerceier og Navigation

7. Beretter Stoflet at vores tractat med Sverrig var den 1. Februari sluttet og prolongeret til 5 Mar endnu.

— Vores rejserende Penge fra Engelland skulde følge.

— Min Broder melder, at Penge ere temmelig rare udi Engell. og maaskee at tractat mellem Engelland og os traineres for den driiste desseins skyld, hvor min Broder gaaer og med.

8. Svarede Jeg min Broder paa hans Brev af den 21. Januarij fra Vonden.

10. Bekom jeg en supplique af Prelater og Ridderstabet vdi Gølfstein og Slesvig, belangende Contributionen.

— Blev den franske Ambass: sagt, for at holde ham vdi god humeur, at vi vilde til ultimo Maio indlade os vdi Convention af Neutralité, naar Frank. belovede os de 2,000,000 Rdlr. aarligen at betale.

12. Skrev Jeg til Geheime Raad Wibe⁴⁴⁾, at han skulde sige og lade Luxdorf vide, at han skulde forsoie sig ud paa Landet til videre, for han blev alt for dristig i sin Ober Secretari charge, at bringe mig Donter for, som sig ei saa ret befandtes, som han refererede⁴⁵⁾.

13. Blev der skudt om en stor Dre, hvor da Felt Mar: Wedel

⁴⁴⁾ Michael Wibe, var en Søstersøn af Rentemesteren P. Wibe, og Søn af Dr. Nads Jensen Middelfart, Biskop i Lund, og Mette Wibe; men bar sin Morbroders Navn. Han blev f. i Lund 23. Dec. 1627; studerede og reiste udenlands over 12 Aar (omtr. fra 1646 til 1659, næsten uafbrudt); blev 1661 Medlem af Frederik III. Lov-commissionen; 1679 Gouverneur hos Kronprinds Frederik, og adlet; 1683 Vice-Præsæs i det D. Cancellie og Geh. Raad; 1684 Ridder af Danebr. døde 1. Mai 1690. (s. nedenfor; og jvf. Genealog.-Biogr. Archiv. I. S. 91—93.)

⁴⁵⁾ Luxdorph, der ved denne Leilighed mistede sin Bestilling som Oversecretair i Cancelliet (det sagdes, for at have ladet udgaae et Kongebrev, Christian V. uafvidende) beholdt dog sin Wage, og hans Anaade varede ikke længe. (Uddrag af Breve fra N. Magnussøn. Nord. Tidsskr. f. Oldkyndigh. III. S. 70.) Niegelis (S. 549. 617—21) tilskriver dette og meget mere allene Math. Moths og hans Søsters Intriger; uden at han egentlig har meddeelt et eneste documenteret Beviis paa alt det Onde, han siger om MOTH. — Volke Luxdorph (f. i Kiøbenhavn. 19. Jul. 1613) var en Søn af Christen Bellesen, Forstander ved Herlufsholms Kloster. (jvf. Melchior, om Herlufsholm, S. 114—17.) Han blev Student 1660; reiste med Simon Perlum, da denne 1663 sendtes som Gesandt til Carl II, og opholdt sig i England til 1665, siden i Paris og Saumur til 1669, da han kom hjem, og blev Secretair i Cancelliet; 1672 Ceremoniemester; 1676 Ordenssecretair; 1677 Afsætsfor; 1680 Cancellieraad og Kammersecretair; 1688 Oversecretair i det danske Cancellie; 1691 sendt som Minister (Envoyé) til Stedholm, hvor han døde den 5. Septbr. 1698. Han var 1679 bleven adlet, og havde 1671 ægtet Zytte Bering (d. 1683.) Anden Gang giftede han sig

- og Ob. Stalm. Haxthusen nær havde gjort sig galen. („galden.“)
14. Beretter G. af Wirtenberg, att da vare udi Engelland ankommen 500 M. af vores [Folk] fra Norge Havnene. (Havnene i Norge.)
17. Vare alle vores Trupper, ved 7000 M. ankommen til Engelland.
19. Stejle jeg til „Efferumb“ og „munsterde“ (mønstrede) Stutteriet igiennem.
21. Tilbage til Copenhagen igien.
22. Beretter Lillienkron sin Ankomst til Wien, dateret den 6. Februarij.
26. Var Jeg og Dronning: til Gæst hos Ob. Staldmester Haxthusen.
27. Blev det altenburgske Dont resolveret angaaende Princess: af Trémoullie.⁴⁶⁾ — Blev og stude til Maals paa Rosenborg.
28. Befom Jeg et Brev fra Dronningen af Sverrig min Søster.

Martii 1690.

2. Resolverede Jeg at Sv-Gstatens og Land-Gstatens Deputerede skulde separeres, og lagt (lagde) enhver sine visse assignationer til. — Saa og givet og tillagt adskillige personer Rang, som og Bisperne og Geistligheden.
3. Vare vi ude paa Amager, og om Aftenen forklædt hos „Guldenlew.“
4. Svarede Jeg min Søster, Dronningen udi Sverrig.
7. Meldte Ehrenschjldt fra Hamborg, att Gottorff vil stille sig

1684 med Frederica Adeler, en Datter af Gen. Admiral Cort Adeler til Bradsberg og Siemsflokster. (s. Chr. Keisers Univerf. Program over B. Lurdorff.) Hans eneste overlevende Son, Christian Lurdorff, til Mørup (død som Oberst 26. Jun. 1726) var Fader til vor berømte Værde, Bolle Willum Lurdorff.

⁴⁶⁾ Charlotte Amalie de la Trémouille, Prindsesse af Tarent, en Søsterdatter af Dronning Charlotte Amalia's Fader, Landgreve Wilhelm VI. af Hessen-Cassel. Der havde været Tale om et Giftermaal imellem hende og Griffensfeldt, eller i det mindste om dennes Kiærlighed til Prindsessen (D. Wolffs Griffensfeldt. S. 86. 228. 229; og det her anførte af Mad. de Sevigne). Hun ægtede 1680 Anton, Rigsgreve af Altenburg, (død samme Aar, 27. Oct. 1680) en naturlig Son af Anton Günther, den sidste Greve af Altenburg. (Jvf. D. Wolffs Griffens. S. 317.)

af med de indtagne Svenske og Lüneburgske Folk og trupper, saa og at de havde nogle Byer, som de Lüneburger havde borttaget til det Rauenborgske, hvorover de vil conferere med os, før det at forbinde.

Ahlefeldt vilde [i] Engelland have taget sin Audientz paa samme Maade, som den Keiserl. Envoyé for ham; hvilken ikke haver haft anderledes Audience end den Lüneb(ergske).

— De Deputerede fra Slesvig og Holsten, af prelater og Ridderskabet, gjorde deres store Takssigelse til mig.

9. Blev Cammer-Instruxen og Cammer Metten igiennem set, saa at den skal blive udi sin vigeur, som vi det hidindtil ordone:et have.

14. Er Ahlefeldt udi Engelland beordret, sig videre at erkundige om Ceremoniellet der.

Melder Lente fra Torgau at de Lüneborgske vare bortreist, uforrettet Sag, fra Chur F. af Saren.

— Bekom jeg Svar fra min Søster, Churf. af Saren, af Torgau paa mit Brev af forrige Aar den 31. Decemb., angaaende den discours om P. udi Sverrig og Gottorff, hvorpaa hun svarer af den 5. Martii, at (hun) intet deraf (har) fornummet. Jeg svarede derpaa den 15. Martii, at jeg stillede alting udi min Søsters Hænder og Direction.

17. Var atter Udles i Byen Kloffen 2 om Morgenen, og blev strax slutt.

18. Tog Winterfeldt Afsted og reiste til Dyen, dog misnøjet udi sine Griller⁴⁷⁾.

⁴⁷⁾ Helmuth Otto v. Winterfeldt, (af mecklenborgsk Adel) en Son af Joh. Fr. Winterfeldt, Provst og Canonicus i Lybek, og hertugelig gøtterpsk Amtmand i Trittau og Apenrade. Han tjente først ved Christian IV., og Frederik III. Hof; blev derefter Hofmarskal hos Hertugen af Mecklenburg-Güstrow; og kom siden atter i Tjeneste hos Frederik III. som Hofmarskal. Under Christian V. blev han efterhaanden Overstent, Overstaldmester og Overhofmarskal, Stiftamtmand i Byen, optaget i Friherresstand, og forlehnat ved Baroniet Wintersberg, d. 25. Mai 1671; Ridder af Dannebrog 12. Dec. s. A. Han gjaldt for en af de bedste Ryttere i sin Tid (Alevenfeldt) og bragte Stutteriet paa Frederiksberg (hvor Christian V. gjorde ham til Amtmand) i bedre Stand og Orden. Om hans Død (i Odense d. 17. Febr. 1691) og Begravelse, s. Birchereds Dagb. S. 266.

23. Bekom Convoierne en secret Instrur.

26. Reiste jeg til Cronborg, og blev der ordonneret at bygges en „Sutering“ (Sousterrain) og andet Arbeide.

29. Jagede vi en Hiort udi Hareskov („haresch“), og fangede den i en Sø ved Hirsholm.

31. Blev resolveret at affaffe Halvdelen af Artillerie („Artilleri“) Hestene og Kudsferne. Saa og at vores Convoiers Instrur blev forandret, i det de ei skulde tage repressalier fra de „Sewer“; mens vilde lade det beroe til imod Winteren eller Efterhøsten udi Nar.

April 1690.

1. Berettes fra Wien, at der er ikke meget for os at udrette.

3. Var jeg til Frederiksborg, og om Aftenen tilbage igien.

5. Berettes at der var noget Dyrer paa „Sølffverket“ (Sølffværket) udi Norge; hvorpaa blev befalet, at Folkene og Bønderne, som der arbeide, skulde betales, og siden „redlingsførerne“ (s: die Rädel söführer, Hovedmændene) opseges, og saa tilbørligen straffes, exemplariter og uden Naade.

Oberst Harbo („Harrebo“) bekom Commandantskabet udi Glückstadt.

6. Bekom Jeg et Brev af den unge Prinds August af Hannover, belangende den Stridighed om Succession-Stridigheden og testamentet, hans Fader havde gjort for sin Broder, og vilde excludere hannem: paa hvilken Sag Vi vel burde have et vaagendes Die, for, naar sig Tilfælde kunde komme, da at kunne assistere denne unge Prinds, og med det samme betale de Rüneborgske Herrer, som de det af os meriteret have.

10. Beretter H. af Wirtemberg, at de vare overkommen til Irland, og at Duc de Schomberg havde taget vel imod dem: berettes og, at de franske Trupper ogsaa vare ankomne vdi Irland til Kong Jacob.

11. Bekom jeg et Brev fra min Søster, Churfyrstinden af Saren, belangende Princ: af Sverrig, som giver sperans, at det ei er om med Gottorf, som man spargerer.

— Min Broder melder, at have talt om Negotien paa Frankrig med Nottingham.

13. Continuerede det Blod eller gesehvulst, Jeg havde faaet i min høire Fod den 9de April, som dog nu efterlader.

14. Beretter Ehrenschildt, at man kunde vinde hamborgerne med at give dem protection udi disse Coniuncturer som Konge af Danmark, og maaskee bekomme en recognoissance; mens man skulde ikke tale om homagen indtil en beleilig Tid, og det ikke præterere som Hertug af Holstein, mens som Konge af Danmark, ic. hvortil han og bliver beordret underhaanden at forrette.

15. Blev Mendsborgs Bygning resolveret at forstærkes til den holsteinske Side, og et Værk paa den slesvigske Side i Winsir at lade bygge, med al muelig Magt, og med Hert. af Gottorff at handle om Winsir.

— Blev og resolveret, at Oldenburg skulde mainteneres som en Bøstning og forbedres, og at apen (sic) Delmenhorst iffrum besattes med 20 à 30 Mand.

17. Communicerede Jeg paa Skærtorsdag.

— Bekom Tidning at Friderichstad udi Norge var afbrændt ved Banvare; dog at Volden og Magasinerne bleve salveret.

18. Berettes Ammerong⁴⁸⁾ snart at komme herhid. Berettes, at Gottorff skulde bekomme Brandenburgske 500 Mand som sine egne Folk.

19. Svarede Jeg Churfyrst. af Saren, min søster, paa hendes Brev om P. af S.⁴⁹⁾ Svarede Jeg ogsaa min Broder P. Georg. NB. Denne Dag var den uslykkelige forleden Nar, der Amalienborg og de mange Mennsker kom til Ulykke udi Ildbranden 1689.

21. Berettes Dauphinens hendes Død. Kom og Notification af K: af Span: marriage.

24. Skrev jeg til min Søster, Dronningen udi Sverrige, og inviterede hende at reise her igiennem Landet, naar hun vilde til Badet eller Smurbrenden, saa og om hun begierede D. Ringelman („ringelmand“), at han skulde opvarte hende.

⁴⁸⁾ Hans Navn var Godert Adrian van Rede tot Amerongen, han blev Ridder af Elefanten, og da sl. Friherre; døde i Kiøbenhavn (efter Kongens egen Optegnelse) den 29de Sept. 1691.

⁴⁹⁾ Prindsessen af Sverrige; nemlig Hedvig Sophie (f. 1681), som siden blev gift med Hert. Frederik IV. af Gottorp. (s. ovenfor under 11te April.)

25. Berettes at Hertugen af Votthringen er død meget hastig paa Reisen til Wien.

26. Blev Feltmarskal Wedel given permission, og reiste han til sit Gods udi Ost-Frisland.

— Francke Ambassadeur notificerede Dauphinens („Doffinis“) Død; men ingen Skrivelse.

30. Reiste Jeg til Friderichsborg.

— G. L. Pless blev hastigen syg; men blev dog bedre igien med ham.

Mai 1690.

1. Døde Geheimeraad Wibe meget hastig vdi Copenhagen, efter 3 à 4 Dagers Svaghed.

5. Berettes fra Wien, at Lüneborg skulde have bekommet permission at forandre deres Forfædres Constitutioner, og nu ei vil at deres Huus maa deles som „tilføren.“

8. Besaae Jeg Arbeidets Begyndelse af dette Aar til Cronborg, og kom om Aftenen til Kiøbenhavn.

9. Resolverte vi at blive vdi Handling med England og holland belagende Negotien og trafikken især paa Frankrig; men lade dog vores Convojerne „früge“ mellem hitland, Skotland, Færøe og Norge, Saa at vores trafikerende dog kunde segle Norden om til Frankrig, og skulde Convojerne ifkun blive ude til ultimo Augusti.

10. Bekom jeg et Brev fra min Søster Churf. af Saxon, af Dresden, at den P.(rincessse) i S.(verrige) ikke endnu var bortlovet.

11. „Stegerde“ sig en Hejt med mig, saa Jeg faldt udi Rosenborg Have, dog uden Skade.

12. Kom G. Raad Ehrenschild fra Hamborg tilbage igien.

14. Lod jeg mig Klarer (slaae) paa den venstre Arm („arrem“).

15. Blev resolvert Convojerne at lade krydse mellem Norge og Skotland, eller Neuset (^{sic}) og Leit.

17. Blev resolvert paa Bryggernes Suplique, at dersom de vilde give noget vist, og siige godt dersfore, da maatte de beholde deres Dout; naar det ei skede, da vilde man blive ved den accord, med E. Kruse er giort, belagende Consumtionen.

20. Berettes att Princen aff Suerrike er allerede forloffuet med Princ. af Gottorff.

22. Wijnstredede Jeg de 3 Reg. her vdi Siælland til Hest udi Ringsted, og kom igien tilbage til Kiøbenhavn. Rumohr reisste fra os der til Saren.

24. Blev delibereret at optage vdi Holland penge paa Livrente, henved (300,000) Rdl. ⁵⁰⁾ hvoraf 12 pro Cento skulde gives, hvilket i saa vidt blev resolueret; derhos at agte, at de begierer visse Forsikringer i Pant at have for deres [Penge.] NB. til denne Kentes Oppebøis (,,opbøis") som kan bidrage 37,000 Rdlr. aarlig, fik det at paalægges i Contribution.

26. Blev ordre given at conferere med Wijpen og „teologii“, belangende de reformerede og Calvinister herværende Friheders og privilegiers Misbrug at forekomme.

— Blev og en vis taxt sat for den, som vilde have rang og charger („scharjer“), og hvor de penge skal „amplojeres“.

— Stockfleth beretter NB. at en af vores Ministre skal have talet med Svenske envojé her om P. af Surr.

— Bekom jeg et Brev fra min Søster Chur. S. af Saren.

Junii 1690.

1. Leverede jeg selv „Revenklau“ sin Ordre at antage sig hiesste Met tilligemed „Justissarius“ W. Worm, og at „Mohl“ skulde conferere slittig med hannem, og at „revenklau“ skulde antage sig Universtitet efter Fundassen.

2. Beretter G. Maj. Fur at Arbeidet ved Rendsborg var begyndt den 30. Mai.

— Ob. Stalmester „Haxthusen“ reist til Badet, og saa til Chur. S. af Bran(denborg.).

4. Ankom Ammerong som Envoié Extraordinaire fra Holland ⁵¹⁾.

6. Løb Jeg Posten komme ud til mig paa Jagersborg.

7. Løb det Skib kaldet Oldenborg fra Bankstøtten, og blev halv staaende i Afløbningen; Mens om Aftenen kom den dog, Gud

⁵⁰⁾ Summen er utydelig, da noget er strevet oven over Tallet 3000. Formodentlig er det snarere 300,000 end 30,000.

⁵¹⁾ S. ovenfor under 18de April; og 29. Sept. 1691.

stee Lov, udi Bandet; thi de havde giort Skielmsstykker med en stor Vold af Jern udi Kisten („Kollen“) derved.

9. Beretter H. af Wirtenberg at de havde indtaget et Sted, kaldes „bellingharders“, og Capitain Putkammer og Capt. Wedel at være blefferett for det Sted.

— Havde Ammerong particulier Audience uden Ceremonie den første Gang.

10. Svarede Jeg Churf. af Saren, min Søster, paa tvende af hendes Breve.

11. Blev Garnisonen her „munsteret“.

— Underskrev jeg det Dont belangende Livrenterne, som er sendt til Abo i Amsterdam for at optage en Capital af 310,000 Rdl.

— Blev og adskillige Betænkende af det Danske Cancellie igiennemseet, og der paa af mig udi Conseil resolveret.

12. Badede („baade“) Jeg det første Gang paa Rosenborg.

13. Begjærede Ammerong Commissarier, og blev hannem dem af mit Conseil dertil forordnet.

14. Beordres Villiefron at indgaae med Keiseren om de begjærede 3 à 4000 Mand imod Elbtoldens Opbørsel, og Qvarteer i det Gutinske og Hystelig holstenske, og for vores egen Contingent.

16. Kom de 12 Svenske Fregatter og Drlogskibe her forbi, med en V. Admiral og en Schouthynagt Flag, og satte Schouthynagten sig paa Flinterenden; Kom dog løs igjen, og satte alle her ude paa Neden. De vare udløben den 7. Junii fra Carlskrone.

— Berettes at H. af Savoien havde declareret sig imod Frankrige.

17. Badede jeg anden Gang paa Rosenborg.

18. Blev paa Nagels Betænkninger af det Danske Cantzeli resolveret. NB. Saa og om Loven til Elefant-ordenen igiennemseet, som den kunde bedst forbedres.

— I lige Maade G. M. Wibis⁵²⁾ Instrur igiennemseet belangende de „Norje“ (Norske) Grændser Nordenfields, og den Stridighed vi med de Svenske derom haver udi Herjedalene.

⁵²⁾ Joh. Wibe, Son af den bekjendte Peder Wibe til Bierdrup, der 1633 og 34 var Resident i Frankrige, (hvor han blev adlet) siden i Sverrige, og tilsidst Rentemester. Johan Wibe var uægte født i Frankrige; men blev lyst i Kuld og Lion, og 1671, som Oberst ved et norsk Regiment, optaget i den danske Adelsstand. 1685 var han

18. Seglede de 12 Svenske Skibe her fra Neden.

19. Passerede de 12 Skibe Sundet med ordinair Røstning, og ligejaa svaret.

20. Blev den første Conferents med Ammerong holden; bestod ifkun udi Complimenter.

21. Blev Lilienkron paa Ny beordret at slutte Allians med Keiseren, omendsskint vi til efter Krigen var endt skulde vie at opbierge Gtoltolden, naar vi ifkun bekom strax en Keiserens Diploma derpaa, og noget af vores andre Begjeringer.

21. Badede jeg tredje Gang paa Rosenborg.

— Berettes Feltmar. Comte de Roy Død udi England.

25. Ankom jeg til Vandt til Cronborg.

26. Kom jeg over Frideriksberg hjem her igien. Der Jeg kom hjem, fornem Jeg at der havde været alarm mellem Waadsfolkene og de nye Gurlændiske Soldater, hvorom blev stillet (givet?) ordre, og alting stillet.

28. Badede jeg den fjerde Gang paa Rosenborg.

29. Blev nogle Sager udi Conseillet foretagne angaaende Norffe („Norje“) Militie, saa og om Vægt og Maal.

30. Mhystrede Vi marinerne og Waadsfolket paa Skibene, efter den Fordeling, som de skulde være dette Aar, og paa den ene „suadre“ (Skadre).

— Bekom Tidning, at de Franske ved Luxemborg havde slaget Waldeck, og taget Stykker og alting fra de allierede truper, eller Armee.

Julii 1690.

1. Badede Jeg det femte Gang paa Rosenborg.

2. Drog Jeg til „Girzhollem“, og blev der en Nat; saa til Jagersborg.

4. Lod Jeg posten komme til mig paa Jagersb: Berettes at

Generalmajor: blev siden Gen. Lieutenant over Tropperne i Norge, 1693 Ridder af Dannebrog, og 1708 i Dec. udnævnt til Vicestatsholder i Norge; men døde 28. Febr. 1710, inden han fra Trondhjem var kommen ned til Christiania. (s. Geneal. biogr. Archiv. I. S. 86—88.)

den franske Flaade laae i Sigt hos de Engelske og Hollandske om- trent [ved] Injel Wigt.

— Beretter G. af Wirtemberg at alting var vel med Vores, og at Kong Wilhelm var ankommen den 16. Junii udi Irland.

5. Badede Jeg det Siette Gang paa Rosenborg.

8. Delibereertes om hvad proposition der skulde gøres paa Landdagen udi Slesvig Holsteen, og at Lente skulde tale med den Gottorff: Ahlesfeldt derom.

— Spisede vi, med Dronningen, hos Christoffer Sehesteds Huus.

9. Saae Jeg G. L. Pless Memorialer igiennem med „Ob. R.“ (Oker Reutemeister) Brandt og Harboe („Harrebo“), og derpaa tagen resolution om ordre, at sætte det fort.

— Spisede Vi ude paa Flaaden.

10. Badede Jeg den ottende Gang paa R.

11. Bekom Jeg af min Søster Churf. F. af Saren et Brev, at den marriage med Princess: af Sverrig og Gottorf er sluttet efter al apparence („aparens.“) Brevet var dateret den 26. Junii.

12. Badede Jeg den niende Gang paa R.

14. Berettes Waldeks desaitte („defete“) at have været den 1. Julii Ny Et. Saa berettes og at den franske Flaade haver slaget de andre Allieredes Flaade, og victorien haver og været den 1. Julii gammel Stiil.

18. Berettes, at Borgemeister Meurer udi Hamborg er hastigen død.

19. Svarede Jeg min Søster Churf. af Saren.

21. Beretter Hert. af Wirtemberg, at de have erhøldet victorien imod Kong Jacob, som med sin armee havde retireret sig, og at vores sig vel signaliserede. Bataillen haver staaet den 2. Julii.

— Var vores Svane-Jagt, og jagede dem ind imellem Dragö, eller Amager og Saltholmen; fangede 252 Svaner.

24. Skrev Jeg en Instrux eller memorial for min Sen Prinds Friderick, hvorefter han sig skulde selv rette og regulere, baade udi Gudsfrøgt, hans Studier og Exercitier.

25. Beretter min Broder fra Irland den Victorie, som de havt over Kong Jacob.

— Berettes fra Paris, at Kong Jacob var der ankommen med „Loissing“ (Lauzun?) og andre Generaler. (jvf. 13. Octbr.)

— Berettes at Schafhausen er bleven Borgermester udi Hamborg.

— Berettes at Hollænderne op og anholder worijff Skibe, især „Severne“.

— Blev en Conferentz med Ammerong og Molesworth holden, mens intet avanceret.

26. Reiste Gûldenlew over Stadstrand til Norge, og C. Gûld. (Chr. Gylbenlove) med ham.

27. Forrettede jeg min Devotion.

29. Svarede jeg min Søster Frid. Amalia til Gottorf paa nogen Snak, der havde weret intet om.

— Bekom min Søn P. Friderich mit opsatte Memorial, hvorefter han skulde reite sig.

30. Reiste Jeg til Frederiksborg; blev og ordre stillet om Søfolkets Betaling.

— Blev Ole Rømer befalet at have Opsyn med Amalienborg Have, dens Arbeid.

31. Reiste Jeg til Cronborg, og befandt alting vel der, og saa tilbage igien herhid.

August 1690.

1. Blev det projeterede tractat mellem os og England og Holland igiennemseet, som skal være defensiv, som følger: Engell. skal give os 10 Skib til „securus“.

3 Skib af 60 til 80 Stykker, à 400 Mand, er 1200.

4 Skib af 40 til 60 St., à 300 M. er 1200.

3 Skib af 36 til 40 St., à 150 M. er 450.

Sum. 2850. M.

Hollænder: 8 Skibe.

2 Skib af 60 til 80 Stykker, à 400 Mand, er 800.

4 Skib af 40 til 60 St., à 300 M. er 1200.

2 Skib af 36 til 40 St., à 150 M. er 300.

Sum. 2300. M.

Vi skulde give reciproke 6 Skib.

2 Skib af 60 til 80 Stykker, à 400 Mand, er 800.

2 Skib af 40 til 60 St., à 300 M. er 600.

2 Skib af 36 til 40 St., à 150 M. er 300.

Sum. 1700. M.

Engeland til Fods 5000 M., Holland til Fods 3000 M., og vi til Fods 3000 Mand.

2. Kom Ammeroug og Molesworth ud til os paa Frederiksborg, og før man blev det vaer, reiste de bort igien til Kiøbenhavn.

— Underskrev Jeg 491 af de trykte („trügte“) papir for Abo til „Liffrentene.“

4. Svarede Jeg min Broder paa den Notice af den erholdte Victorie udi Irland.

— Blev projectet af den defensiv-Alliance atter igiennemseet.

5. Jagede vi førstegang udi Nar, og fangede en Giort („Bort“) aff 12 Ender.

7. Fangede vi en Giort af 14 Ender.

8. Kom Oberst Nils Gyldestjerne fra Kongen af Sverrig, som da var udi Skaane med høflig Skrivelse og formeldte [hans] Ankomst udi Malmö; hvilken og høfligen blev dimiteret med skriftlig Svar tilbages igjen.

9. Affærdigede Jeg Oberstlieutenant af Garden, som og er Kammerjunker, Nils Krabbe⁵³⁾, til Kongen af Sverrig med Skrivelse og Compliment.

— Jagede vi, men fangede ikke.

12. Kom N. Krabbe tilbage igjen (med) uforrettet Sag; fik ei Kongen at see, for de vilde ikke lade ham komme til Audients, hveler antage ham, under Skin at han ikke havde den Character som deres Oberst Gyldestjerne; hvilket er en ridicul Undskyldning.

13. Fangede vi en Giort paa Landet.

14. Kom jeg til Kiøbenhavn, og berett(es) den Frygt og Omförg Gyldenlew havde over de 12 Skibe af de Svenske, der laae i Gothenborgs Havn.

⁵³⁾ En Søn af Stattholder Gregers Krabbe; ciede Hverringe i Fyen, og døde som Brigatcer, Oberst for Livgarden til Hest, og Ridder af Dannebrog, d. 13. Febr. 1708.

15. Beretter G. Major Wibe oppe ved Trundhiem, at der vil intet blive af den Commission paa Grændserne deroppe.

16. Kom Jeg til Friderichsborg igien.

20. Døde Stutmester „Jurg hendrig.“

— Fangede vi en Hiort hen ved „türk“ . . . ⁵¹⁾.

22. Var Ammerong til Giest hos os udi den liden Grotte, kaldes spißberg, saa som han dog er Midder af Elefanten, og af mig selv baroniseret.

23. Begierede Fran:(ffe) Amb: Mortanji, at Gravelle som haver været for Frank: i Polen maatte arresteres, for at han var bleven forvirret udi Hovedet, og siden sendes til Frankrige, hvilket han blev bevilliget, dog at alting skee udi ambassadeurens Navn.

24. Blev Ammerong til resolution givet, at naar defensif Tractatet var sluttet, vi da vilde indgaae en Articul, for at fastsætte offensif Tractatet, eller vilde forsjkke, naar det ene først var gjort, det andet og da vel følge.

— Berettes, at Engelland havde anholdt de Svenske Convoier og Cossardi Flaade, som var destineret til Frankrig.

— Hertugen af Wirtemberg melder om en Oberst og Ingenieur, som skal være heel capabel, at ville antage der, hedde la Mothe, som er og bleven bevilliget at antages.

25. Kom de 11 Svenske Orlog Stibe „tilbagers“ igien, og passerede Sundet, og ginge til Carlserone igien.

26. Sagde vi to Hiorter, og fangede dem en efter den anden i Dronningens Nærverelse.

— Blev ordre givet til vores Convoi, Svenske Falk og Engelen, at komme hjem igien.

27. Reiste jeg til Kiøbenhavn.

28. Sad jeg for det første udi aar i høieste Net, og reiste saa til Frideriksborg.

29. Beretter G. M. Wibe at de har maattet ophæve den Commission med de Svenske om Grændserne, for de vare ei at bringe til raison.

30. Sagde og fangede vi en Hiort.

⁵¹⁾ Her synes at mangle eller at være bortskaaet maaskee et Par Bogstaver. Det kunde være mueligt, at Kongen har skrevet „Tyrfiet“. Saaledes i det mindste kaldtes endnu i vore Dage et vist Strog af Eggen om Frideriksborg, eller i Amtet.

30. Blev Ob. Sturcke og Ob. „Bige“ (Biegen) beordret at møde ved Goldberg.

31. Blev Kammerjunker Scheel⁵⁵⁾ svaret paa hans Begiering, at gifte sig med Grevinde Ahlefeldt, at jeg det ei vilde consentere, efter hendes Faders testament det ei kunde tillades, og at Lige og Lige ubi Stand bedst soiede sig tillsammans.

September 1690.

1. Sagde Jeg Greff „Revenklau“ og Jesfen mine Lanter beslangende en og anden precaution, man burde observere, inden man tog mesures med Engelland eller Holland, for ei at giøre en offensif tractat.

3. Drog Jeg fra Friderichsborg til Kiøbenhavn Luren over Cronborg og Hirsholm.

4. Blev G. Auditor Hübsch („Hupis“) og Borgemeester Borneman beordret at være altid hos de reformerte her som deputerede, og dennem nu først foreholde deres Forsøelse, paa det de ei skulde komme tiere, og giøre noget imod eller over de dennem givne privilegier, saa og at ophøre at bruge deres Klokker, saasom de ei (sic) var dennem formeent at bruge.

8. Melder G. af Wirttemberg, at vores holder sig meget vel der, mens at Englænderne havde ladet sig overfalde af de Irlander, og mist (mistet) under en Convoi deres Artillerie og Bagage, som skulde bruges for Limmerick („Lemrig.“)

10. Reiste vi til Corsør. 11. laae vi for „contrarig“ Vind stille. 12. Seglede vi om Efter Middag med temmelig Modvind ubi 6 Limer til Nyborg. („Niborg.“)

13. til Odense („Odensøe“) hvor(fra) Dronningen drogesn dhe Wei til Hundslund Kloster⁵⁶⁾, og jeg med Pr: Frid: om Alftenen til Gaderøle; 14. til Nensborg, og den 15. til Glückstadt;

⁵⁵⁾ Jørgen Scheel, til Estrup, (f. 12. Mai 1656.) en Søn af Geh. Raad Christen Scheel, holdtes for den rigeste Adelsmand i Danmark paa sin Tid. (f. Bircherods Dagbøger, S. 301.) Han blev siden (1691) gift med Fruen Ben. Margr. Broldorff, og døde den 7. Marts 1695.

⁵⁶⁾ Hundslund Kloster i Vendsyssel, som Dronning Charlotte Amalia eiede, og som siden fik Navn af Dronninglund. Kongen skriver det „Hundsløff Kloster“.

16. stille der, hvor jeg fandt Artilleriet („Artolleriet“) og Fæstningen udi god Tilstand.

17. Tilbage igien til Rendsborg, og saae Drom. Reg. ferst udi Glückstad, og underveis Pr. Chr. Reg. til Ikehoe, og Pr. Georg udi Rendsborg, og de 5 Batailloner, som arbeide paa „rendsborg“, uden for campere, og befandt dem vel. Der var og til Glückstad en Prinds af Gotha („Gotta“) hos mig, som haver Elefant-Ordenen, og offererte mig sin Sen udi Tieneste, og blev hannem ret vel paa sin Cariske beegnet; dermed drog vi bort fra Glückstad.

— Der kom og Landgreven af Homborg til mig med sin Sen, og fulgte med til Rensborg, hvilken befandt det nye Arbeide meget vel avanceret udi 4 Maaneders Tid, ifkun med 5 Batailloner.

18. Blev Bernstorffs Reg. til Hest, Levendals og Aderkas Dragon Regimenter menstret, og befandtes meget vel. Blev og Anstalt gjort, og Penge optagen til Militiens Betaling for den halve Deel af de 7 resterende Quartaler, og blev funden Raad at optage 80,000 Rdlr.

19. Kom min Søster fra Gottorff til mig med hendes ældste „Princess“. Jeg kunde ei saae at vide af min Søster, om sig det i Sandhed saa befinder, som Nygtet gaaer, at hendes Prinds skulde være forlovet med Princeffen af Suerrig. De reisste om Eftermiddagen bort igien til Husum, hvor den gamle H: af Gottorff var, hvilken lod sig undskylde, for han gjorde sig syg, for ikke at komme til mig.

20. Begav vi os paa Siemreisen og saae Prinds Georgs Gren. Comp: underveis.

21. Efter Prædiken saae vi Liff Reg: til Hest; og saa om Aftenen til Colding.

22. Blev de 5 Jydske Regim. til Hest menstret, og Ob. Wiens Dragoner. Regimenterne havde meget forbedret sig siden sidste Gang, vi saae dem.

23. Lod jeg komme fra Fridericia 3 Comp: af det Jydske Reg. til Fod til Colding, hos det ene der ligger, udi alt 4 Comp: og besaae dem der, og var temmelig vel.

24. Saae Jeg de 2 slynske Reg. til Hest, som vare vel forbedrede; saa om Aftenen til Nyborg.

25. Kom vi over Belt udi 2½ Time; om Aftenen til Ringsted.
26. Saae jeg de 3 Siællandske Regimenter (til Hest), hvilke og havde forbedret sig noget, især Ob. Rankaus og Ob. Rabes Regim. Om Aftenen til Kiøbenhavn igien.
27. Fornam vi de Reformertes flette Forhold; paa den Befaling, deres Deputeret fra os dem havde anbragt, som de sig skulde her- efter forholde, haver de indgivet en heel spidsfæindig Supplik, som dennem er igien given med en „Correx“, den at forandre.
28. Resolverte Jeg paa nogle tvivlige Vota udi høieste Ret, som mig af⁵⁷⁾ blev refereret efter Instruxen.
29. Blev de engelske og Irlandske Breve ude, og manquerer nu 7 á 8 Postar.
30. Svarede Jeg min Søster Churfyrst: af Saren.

October 1690.

1. Er de Reformeredes Supplique, som de skulde forandre, dennem igien tilfattet.
3. Befom Breve fra Hertugen af Wirtemberg, at Besæiringen for Limerik, („Lemrig“) er ophævet, og udi en Blokade forandret.
4. Leverede den Engelske Molesworth mig tvende Breve fra hans Konge Wilhelm, hvor(i) han notificererr hans Ankomst til London; i det andet roser han vores Folk overmaade, og udi sær H. af Wirtemberg egen person og Conduite og bravoure.
- De Reformerede her ere atter indkomne med deres anden Supplike, som er bedre indrettet; mens de bekomme dog ei det de vilde.
5. Saae jeg mit eget Dont igiennem med Jesjen.
6. Blev de Reformeredes Supplik igiennem seet.
7. Svarede Jeg Kong Wilhelm paa hans Brev. Eftermiddag reisste Jeg til Cronborg og fandt alting vel der.
9. Over Frederichsborg, og til Copenhagen igien.
12. Blev Forordningen, hvorefter de Reformerede sig skal forholde, af Os underskreven.

⁵⁷⁾ Her er Navnet glemt. (Jusitiarius?)

13. Beretter H. af Wirtenb. att „Tirconel“ og „Loessung“ (Lauzun?) var gaaet til Frankrig.

14. Skrev jeg til min Søster Churfyrst: af Saren.

17. Reiste jeg til Kiege, og bekom de Breve som var mist (miste, udeblevne) af H. af Wirtenberg, hvor han melder af den 4. 7bris, at Belæringen var ophævet for „Lemrig“ (Limmerik.)

18. Fra Kiege til Møen. 19. fra Møen til „Nisobing“. 20. fra „Nisobing“ til Møen, hvor Posten henkom, bragte intet Nyt med.

21. Blev Garden „munsteret“, og henved 50 Hæster casseret, ellers var det ret vel.

22. Til Giffelfeld hos Ober Cammer Junker „Knud“ (Knuth).

23. Til Kiebenhavn, hvor Jeg atter bekom en „Suplike“ af de reformerte her, belangende en Oplysning over deres dem tilhørende ordonans.

— Imidlertid er Geheimeraad Ehrenschild bortreist for sin Sundhed ud til Hamburg den 21. Octobri.

24. Leverte mig den Engelske og holland: og brandenborger Envøider („anvojer“) hver sit Memorial, belangende de reformerte her i Byen. Sligt kom os fremmet for, at de vilde menge sig udi vores domestique Dont; hvorpaa dem er svaret af Gr: Reventlau og Jessen paa mine Vegne, at sligt dem ei vedkom at menge sig udi vores Dont; for, hvem det ikke behagede hvad vi ordonerede, de kunde gaae bort naar de vilde.

25. Løb min nye Jagt, [som] Admiral Span ordonneret, lykkelig fra Bankeflokken.

— Den Engelske og Hollandste [envoyé] skal have bekommet ordre, at slutte en defensiv Alliance med os.

26. Berettes at Sverrig haver offereret deres mediation overalt, og sig for tidlig prostitueret.

27. Resolverte vi at giøre en defensiv Alliance med England og Holland, som de os offererte, og at ratificationen maatte udi 3 Maaneder følge, og imidlertid afgiøre Commerce Tractatet og Pretensionerne med Holland.

29. Passerede en keiserlig envoyé Starrenberg her [igennem] som skal til Sverrig, og gjorde ingen Compliment til os, den gang han var tilladt, efter Begiering, at komme til mig.

30. Var 3ld Ibs udi Skipperboderne ved Holmen; ⁵⁸⁾ dog Gud være lovet igien flutt.

— H. Wirtenberg melder at Cork var overvunden i Irland den 29. Septbr.

Novemb. 1690.

3. Berettes Kingfal war af vores udi Irland indtagen; og Kong Wilhelm vil komme i Holland.

NB. blev om Eftermiddagen den Defensif Alliance med Englandske og hollandske Minister og vores dertil deputerede med hverandre udverlet, til videre ratification paa alle Sider, og det udi 3 Maaneders Tid; og imidlertid at afgjøre med holland Commercetractatet, saa og pretensioneree. Ammerong har ifkun villet undertegne sub („sup“) spe rati.

7. Berettes at Sverrig og Lüneborg har sluttet Alliance med hverandre.

10. Gæde fr: Ambassadeur efter Begiering Conference med vores holden; mens intet ret proponeret af ham.

11. Blev min nybygte Jagt af Admiral Span beseilet, og har den holdt sig heel vel.

12. Reiste Jeg til Friderichsborg. 13. Fangede vi 3 Wildsviin. 14. til Kiebenhavn.

15. Drog Feltmarskal Wedel til Norge.

17. Berettes, at Sverrig fortryder at have giort proposition om mediation.

25. Berettes, at de vilde giøre Konge Wilhelm til Greve af Holland.

⁵⁸⁾ De ældre Skipperboder lod Christian IV. opføre i Begyndelsen af det 17de Aarh. lige overfor Gammel-Holm, paa denne Side af Canalen, paa en Grund, der fordem havde været den Kongelige Slotshave. De vare oprindeligen bestemte til Boliger for Flaadens faste Sotfolk, og især for „Kongens Skippere“, eller Escapitainer og Officerer. Deraf dannede sig de siden saakaldte „Smaagader“, som „efterhaanden bleve beboede af andre, end som Sotfolkene“; (Pontoppidan Orig. Hafn. S. 259. 343.) da ogsaa Christian IV. (imellem 1606—1636) efterhaanden havde ladet opføre den største Deel af de saakaldte Nye Boder, som dog især vare bestemte for Flaadens Mandskab og Haandværksmand.

Decemb. 1690.

1. Beretter G. af Wirtenberg selv, af den 17. og 29. Octbr. at Kinsal i Irland er over (overgivet.)

— Forleden Fredag Nat blev Skibet Saffepiben under Meen; og var den stærke Storm baade her, til Cronborg og til Friderichsort.

5. Berettes at til Wien intet er at giere for os.

— Keiseren haver nomineret „Windiskres“ (Windischgrätz) til at være hos Fredstractaterne, og skal rejse til den Hag i Holland.

8. Haver jeg opfat mine Lanter om nærværende Coniuncturer, hvilken regul man bedst kan følge, enten paa en Maade, eller anden. Saa og et Svar, som Dronningen skulde gives belangende hendes proposition om de Mariager med det Brandenburg: Gums, hvor fornemmelig religionen* er det største obstacul. („opstakel.“)

— Bekom og Breve af Wirtenberg fra den 12. Novemb. dateret Waterfurd.

— Berettes Demitz at være besat af 400 Svenske Soldater.

12. „bleff, effter tagen resolution, af de hollandske Schibe det første anholden af Sardam, oc skal en (end) flere anholdij til worij vnderfaatter for satisfaxtion for deris Schibe og den Skade de lider; hos samme resolution er faststillet (festgjestellet) ingen at anholde, som Segler paa Svenske haffuer.“

14. „Communicerede Jeg.“

15. „war til Win intet at udrette, og saa (saa) wie [det] projet igennem, som med franje Ambass: schulde handles om.“

17. „Kom den brandenborg: Fallison til mig og Jessen allene om Njstenen, angande den Jalusi Curs: haffde, att Suerrig befatte beutzenburg, og mange resonnements, huor paa ham bleff not suaret.“

18. „Fangede wie vdi Gelte 4 wildjuin.“

19. „war ammerongen hoff mig, om de anholdte 5 hollandske Schibe, huorpaa han fik temlig fornøjelig Suar og reson.“

22. „Sctreff Jeg it Memorial for Prins Friderich, huorledij han schulde exercere sig med Sekreteren Jensen.“

23. „Bleff Dommen mellem Frans Jul og Kalmeien

(Kalnein⁵⁹) affsagt, saa og vdi blodfagen, huilket de vdi høieste ret paa sig taget, och befom de vdi høieste Ret en reprimande for de haffde lat F. Jul aff Slodsvagt føren de lod mig det wide, og Jeg det befalte: hvorfor og Mar. Goe, som haffde weret den først i retten som det proponerte, bleff strax anbefalt, at retirere sig fra hoffet.“⁶⁰)

— „Ammerong leffuerte mig it breff meget høfflig og complimentös fra h. Staterne, belangende slutningen aff det forrethauende ny deffensif tractat.“

— „G. L. Schak matte giffue Leutnanten, som haffde wagtten vdi Slogporten høß F. Jul, en sterk reprimande vdi Officeres Nerverelse, att han haffde lat ham vden Ordere aff aresten.“

27. „Syniþ att Frankrig begerer woris alliance, og [at] der war en (end) noget att giøre.“

30. „lagde de hollandsk Cossordi Schibe wed 100 her vdi haffnen, som bliwer vmoleseret.“

31. „Kom Guldenlew fra Norge hjem igen med C. Guldenlew.“

⁵⁹) Oberstlieutenant Wulf Hans v. Kalnein blev 1685 af Christian V. sendt som Kongelig Over-Commisarius til Tranquebar, hvor han hjalp meget til at bringe det forfaldne ostindiske Compagnie igien paa Fode. (Schlegel Samml. zur dän. Gesch. II. S. 3 S. 180.) At Kongen her nævner en Franz Juul maa være en Futommelsesfeil. I Klevenfeldts Uddrag af Bircherods Dagbøger (den nu forkomne Aargang s. 1690) berettes den her berorte Omstændighed paa samme Maade, som i Kongens Dagbog; og Bircherods Ord ere: „Da man havde ladet Axel Juul (forfulgt i den bekiendte store Sag) forrige Gouverneur i Ostindien, ante iudicii promulgationem, gaae ud af sin Arrest vdi Slotsvagten“ o. s. v. I Stamtaavlen til Hoffmanns d. Adelsmand, v. Sandvig, II. p. 36, Tab. 1, findes Axel Juul, en Søn af Claus Juul til Boøborg, og Sønesøn af Erik Juul til Hunsbæk, D. N. Raad m. m. og ved denne Axel Juul tilføies: „var Gouverneur i Ostindien.“

⁶⁰) Næmlig til Holland, hvor han var Amtmand. (Klevenfeldt tilføier: „Ordet gif, at Marcus Gise selv hjembragte Axel Juul i sin Carosse.“) Under 24. Jan. 1691 har Bircherod berettet: „Blev G. h. Raad Hr. Marcus Gise igien ved Kgl. Skrivelse tilbagekaldet, og den forrige Forseelse ham pardoneret; saa forfaren og Klog Minister kunde man ikke længe til Høve undvære.“

Anmærkning og Tillæg.

S Anledning af K. Christian den Femtes egenhændige Dagbøger maa bemærkes, at disse paa et eller andet Sted kunne finde nogen Oplysning, eller dog Befræstelse paa Neiagtigheden i deres Optegnelser, ved Indholdet af den Dagbog over Kongens Foretagender fra den 17de April 1681 til hans Død den 25. Aug. 1699, som er færdig paa Tydsk, formodentlig ved en af Kongens Kammer-tienere. Dette Dagregister er i historisk Henseende af yderlig Magerhed og Ube-rydelighed (hvorom man kan overbevises ved den i „Orion, historisk Quartalskrift“, af L. A. Becker, I. Bd. 1842, deels aftrykte, deels i sit Hovedindhold meddeelte Aargang for 1698); da Forf. ikke har havt andet for sig, end Kongens Person og daglige Foretagender, og i at optegne disse, enten af Discretion og Pligtfølelse har indskrænket sig, eller i Følge sin Stilling maattet indskrænke sig til, hvad der foregik udenfor Cabinetet og Kongens fortrolige Kredse. Man finder derfor lidet mere antegnet i dette Dagregister, end Stedet, hvor Kongen opholdt sig, naar han forlod det, og hvorhen han fra sine Værelser begav sig, ikke allene paa Reiser, men ogsaa fra Slottene i eller udenfor Kiøbenhavn, hvor Christian V. i længere Tid tog sit Opholdssted (s. Ex. Frederiksberg). Dog har Forf., som det synes, lige fuldstændigt angivet, hvilke Ministre, Secretairer eller andre Embedsmænd, der fik Afgang til Kongen — med Undtagelse af den daglige Betjening ved Søffet; ligesom ogsaa naar Kongen gav fremmede Ministre og Prindsers Audienté, m. m. Det synes saaledes, at Forfatterens egentlige Sted og Standpunkt har været det kongelige Forgemaal, og at han med Trofasthed og Neiagtighed har kunnet berette, hvad han herfra som Tienvidne kunde vide, eller med Sikkerhed erfare om Kongens Sygter. Holdt Kongen sig derimod inde i sit Cabinet, og Ingen Besøg modtog, hedder det: „at han var stille“, eller at „intet passerede.“ Forf. synes i øvrigt at have fulgt Kongen overalt, da enhver Reise, ethvert Stedstifte neie er optegnet. De senere Aargange ere i det Hele rigere paa Indhold; særdeles omstændeligt berettes i disse fornemmelig Alt hvad der herte til Kongens Diæt, hans Svag-
hed og hans sidste Sygdom og Død. Vi komme andensteds tilbage til dette Dag-
register, der har været en Hovedkilde for Riegels. Men ligesom han overhøve-
det (hvad allerede Hr. Becker har bemærket) har benyttet den „paa sin egen
velbekendte Maade“, og bl. a. aldrig anfæret noget, der kunde vidne om, at Chri-
stian V. Liv bestod i andet end Udspreddelser og Fortrystelser: saaledes har Riegels
heller ikke givet en tydelig og fuldstændig Beretning om Kongens Sygdoms-
historie, og uden Tvivl urigtigt fremstillet hans Død som Følge af en Apoplexie
(„Korelse“). Det kan blive Gienstand for en følgende Artikel i dette Tidsskrift,
efter Dagregisteret og andre Kilder, neiere at oplyse Kongens Svaghed, Leve-
maade og sidste Sygdom.